

สรุปผลวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การประเมินการฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครู
ประถมศึกษา เขตการศึกษา 6 มีสาระสำคัญดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินกระบวนการฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียน
การสอนของครูประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 6
2. เพื่อประเมินพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนและพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครู
ประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 6 ภายหลังการฝึกอบรม
3. เพื่อศึกษาสภาพการเตรียมการสอนของครูประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 6 ภายหลัง
การฝึกอบรม

ตัวอย่างประชากร

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือผู้ดำเนินการฝึกอบรมระดับอำเภอจำนวน 18
คน และครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมจำนวน 280 คน ในเขตการศึกษา 6

วิธีการประเมิน

วิธีการประเมินแบ่งออกเป็น 5 ตอนดังนี้

1. การประเมินกระบวนการฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียน
การสอนของครูประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 6 มีดังนี้
  - 1.1 การประเมินการเตรียมการฝึกอบรมของผู้ดำเนินการฝึกอบรมระดับอำเภอ
ประเมินโดยกำหนดเกณฑ์ไว้ว่า การเตรียมการฝึกอบรมอยู่ในระดับที่พึงพอใจเมื่อทุกจุดฝึกอบรมมี
เอกสารการเตรียมการครบทุกรายการและผลของการตอบแบบสอบถามของผู้ดำเนินการฝึกอบรม
ระดับอำเภอต้องมีรายการที่ได้คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไปอย่างน้อยร้อยละ 80 ของจำนวน
รายการ

1.2 การประเมินการดำเนินการฝึกอบรม ประเมินใน 4 ด้านคือ

1.2.1 การสังเกตการดำเนินการฝึกอบรมของแต่ละจุดฝึกอบรมตลอดระยะเวลาของการฝึกอบรม ถือว่าน่าพึงพอใจเมื่อการดำเนินการฝึกอบรมทุกจุดฝึกอบรมมีการปฏิบัติตามทุกรายการ

1.2.2 การสังเกตพฤติกรรมของผู้ดำเนินการฝึกอบรมขณะดำเนินการฝึกอบรม ถือว่าน่าพึงพอใจเมื่อรายการตามแบบสังเกตได้คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไปอย่างน้อยร้อยละ 80 ของจำนวนรายการทั้งหมด

1.2.3 การสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมขณะรับการฝึกอบรมในแต่ละกิจกรรมตลอดระยะเวลาการฝึกอบรม กำหนดเกณฑ์ไว้ว่าพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจเมื่อรายการตามแบบสังเกตได้คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไปอย่างน้อยร้อยละ 80 ของจำนวนรายการทั้งหมดและในแต่ละกิจกรรมจะต้องมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไป

1.2.4 ความคิดเห็นของผู้ดำเนินการฝึกอบรมระดับอำเภอที่มีต่อการดำเนินการฝึกอบรมใช้เป็นข้อมูลในการอภิปรายผลไม่มีเกณฑ์ในการประเมิน

1.3 การประเมินผลการฝึกอบรม ประเมินใน 2 ด้านดังนี้

1.3.1 การประเมินการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยใช้แบบทดสอบความรู้ก่อนและหลังการฝึกอบรมโดยกำหนดเกณฑ์ไว้ว่าค่ามัธยฐานเลขคณิตของคะแนนการทดสอบหลังการฝึกอบรมมากกว่าค่ามัธยฐานเลขคณิตของคะแนนก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และค่ามัธยฐานเลขคณิตของคะแนนหลังการฝึกอบรมมากกว่าค่ามัธยฐานเลขคณิตของคะแนนก่อนการฝึกอบรมอย่างน้อยร้อยละ 15 ของคะแนนเต็ม

1.3.2 การสอบถามความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อการดำเนินการฝึกอบรม ประเมินโดยกำหนดเกณฑ์ไว้ว่า ผลของการดำเนินการฝึกอบรมตามแบบสอบถามอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ เมื่อมีจำนวนรายการตามแบบสอบถามได้คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไปอย่างน้อยร้อยละ 80 ของจำนวนรายการทั้งหมด

2. การประเมินพฤติกรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมในเขตการศึกษา 6 ภายหลังจากการฝึกอบรม 4 เดือน โดยประเมินใน 3 ลักษณะด้วยกันดังนี้

2.1 จากการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูภายหลังการฝึกอบรม โดยกำหนดเกณฑ์ไว้ว่า ถ้าสังเกตพบการจัดกิจกรรมใด ๆ 1 ครั้งขึ้นไปถือว่าครูได้จัดกิจกรรมนั้น ๆ

2.2 จากการให้ครูตอบแบบสอบถามการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของครูผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยกำหนดเกณฑ์ไว้ว่าถ้าครูตอบว่าได้ปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ ในระดับนาน ๆ ครั้ง หรือบ่อยครั้งถือว่าครูได้จัดกิจกรรมนั้น ๆ

2.3 จากการสัมภาษณ์นักเรียนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนของครูผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยกำหนดเกณฑ์ไว้ว่าถ้านักเรียน 3 ใน 5 คน ตอบว่าครูประจำชั้นของตนจัดกิจกรรมใด ๆ ถือว่าครูได้จัดกิจกรรมนั้น ๆ

ในการประเมินจาก 3 ลักษณะนี้ มีเกณฑ์สรุปว่าครูได้ปฏิบัติหรือจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ๆ เมื่อ

ก. จากการสังเกตถ้าพบว่าครูจัดกิจกรรมใด ๆ สรุปได้ว่าครูได้จัดกิจกรรมนั้น ๆ หรือ

ข. ถ้าจากการสังเกตไม่พบว่าครูจัดกิจกรรมแต่พบว่าครูจัดกิจกรรมนั้น ๆ จากการตอบแบบสอบถามและจากการสัมภาษณ์นักเรียน ถือว่าครูได้จัดกิจกรรมนั้น ๆ

ค. ถ้าไม่เป็นไปตามเกณฑ์ในข้อ ก. หรือ ข. ถือว่าครูไม่ได้จัดกิจกรรมนั้น ๆ

เมื่อสรุปได้ว่าครูแต่ละคนมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละกิจกรรมแล้ว ในการประเมินสรุปว่าพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของครูอยู่ในระดับที่พึงพอใจ เมื่อครูจำนวนร้อยละ 80 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมที่กำหนดไว้อย่างน้อยร้อยละ 80 ของจำนวนกิจกรรมทั้งหมด

3. การประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมในเขตการศึกษา 6 ภายหลังจากฝึกอบรม 4 เดือน โดยประเมินใน 3 ลักษณะด้วยกันคือ

3.1 จากการให้ครูตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ในการแก้ปัญหาโดยใช้ความรู้สึกนึกคิดหรือเจตคติที่แสดงออกถึงความเป็นผู้มีคุณธรรมของครู กำหนดเกณฑ์ไว้ว่าในการตอบแบบวัดคุณธรรมของครูประถมศึกษา(ค.ป.1) ถ้าครูได้คะแนนเฉลี่ยในแต่ละคุณธรรมตั้งแต่ 4.00 ขึ้นไปถือว่าครูมีคุณธรรมในขั้นนั้น ๆ

3.2 จากการสัมภาษณ์นักเรียนเกี่ยวกับคุณธรรมของครูโดยกำหนดเกณฑ์ไว้ว่านักเรียน 3 ใน 5 คน ตอบว่าครูมีพฤติกรรมในแต่ละคุณธรรมตามแบบสัมภาษณ์นักเรียนเกี่ยวกับคุณธรรมของครูประถมศึกษา(ค.ป.2) อย่างน้อย 2 ใน 3 รายการ ถือว่าครูมีคุณธรรมในขั้นนั้น ๆ

3.3 จากการให้ครูตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ทางเจตคติของครูในด้านคุณธรรม โดยกำหนดเกณฑ์ไว้ว่า ในการตอบแบบวัดคุณธรรมของครูประถมศึกษา (ค.ป.3) ถ้าครูได้คะแนนเฉลี่ยในแต่ละคุณธรรมตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป ถือว่าครูมีคุณธรรมในข้อนั้น ๆ

ในการประเมินจาก 3 ลักษณะนี้มีเกณฑ์สรุปว่าครูมีคุณธรรมในข้อนั้น ๆ เมื่อพบว่าครูมีคุณธรรมตามเกณฑ์ในแบบวัดคุณธรรมของครูประถมศึกษา (ค.ป.1) แบบสัมภาษณ์นักเรียนเกี่ยวกับคุณธรรมของครูประถมศึกษา (ค.ป.3) และแบบวัดคุณธรรมของครูประถมศึกษา (ค.ป.1) อย่างน้อย 2 ใน 3 แบบ

เมื่อสรุปได้ว่าครูแต่ละคนมีคุณธรรมในแต่ละคุณธรรมแล้ว ในการประเมินสรุปว่าพฤติกรรมคุณธรรมของครูอยู่ในระดับพึงพอใจเมื่อครูจำนวนร้อยละ 80 มีคุณธรรมด้านต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้อยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจอย่างน้อยร้อยละ 80 ของจำนวนคุณธรรมทั้งหมด

4. การศึกษาพฤติกรรมด้านการจัดการเรียนการสอนและพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมในเขตการศึกษา 6 ภายหลังจากฝึกอบรม 5 เดือนโดยใช้วิธีสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนเป็นระยะเวลา 1 ภาคเรียน (ประมาณ 4 เดือน) ไม่มีเกณฑ์ในการประเมินแต่ใช้เป็นข้อมูลประกอบการอภิปรายผลในการประเมินพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนและพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครูภายหลังจากฝึกอบรม

5. การศึกษาสภาพการเตรียมการสอนของครูภายหลังจากฝึกอบรมโดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับการเตรียมการสอนของครูประถมศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดย คำนวณค่าความถี่ ร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบความแตกต่างด้านสถิติค่าที (t-test) การทดสอบค่าซี (z) และการตีความด้วยวิธีอุปนัย (inductive)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการประเมินกระบวนการฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 6 มีดังนี้

1.1 ผลการประเมินการเตรียมการฝึกอบรมของครูผู้ดำเนินการฝึกอบรมระดับอำเภอ จากการสำรวจเอกสารการปฏิบัติงานและจากการตอบแบบสอบถามของผู้ดำเนินการฝึกอบรม

เกี่ยวกับการเตรียมการฝึกอบรม เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทุกประการ

1.2 ผลการประเมินการดำเนินการฝึกอบรมครุมีดังนี้

1.2.1 การดำเนินการฝึกอบรมของผู้ดำเนินการฝึกอบรมระดับอำเภออยู่ในเกณฑ์ที่น่าพึงพอใจ 3 จุดฝึกอบรม และไม่น่าพึงพอใจ 1 จุดฝึกอบรม โดยส่วนรวมไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

1.2.2 พฤติกรรมของผู้ดำเนินการฝึกอบรมระดับอำเภอขณะดำเนินการฝึกอบรมในแต่ละกิจกรรมอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพึงพอใจ โดยส่วนรวมเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทุกประการ

1.2.3 พฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมขณะร่วมกิจกรรมใน 5 ลักษณะไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เมื่อพิจารณาตามลักษณะของกิจกรรมแต่ละกิจกรรมพบว่าเป็นไปตามเกณฑ์การประเมิน 3 ลักษณะคือ 1. กิจกรรมศึกษาชุดฝึกอบรม 2. กิจกรรมแรกพบ ยามเข้ามาตามนัด นัดหมายการ อำนวยและสร้างเสริมคุณธรรม และ 3. กิจกรรมรายงานผลการฝึกปฏิบัติ จากชุดฝึกอบรม ต่ำกว่าเกณฑ์การประเมิน 2 ลักษณะคือ 1. กิจกรรมชมภาพทัศน์และภาพเคลื่อนไหว และ 2. กิจกรรมสรุปรายงานผลการศึกษาชุดฝึกอบรมและกิจกรรมประเมินผลประจำวัน

จากการทำกิจกรรมฝึกอบรมทั้งหมด 209 กิจกรรม จำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินจำนวน 205 กิจกรรม และต่ำกว่าเกณฑ์การประเมินจำนวน 4 กิจกรรม โดยส่วนรวมไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

1.2.4 ความคิดเห็นของผู้ดำเนินการฝึกอบรมระดับอำเภอที่มีต่อการดำเนินการฝึกอบรม ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก และมากที่สุด

1.3 ผลการประเมินผลการฝึกอบรมมีดังนี้

1.3.1 ผลการประเมินการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนและหลังการฝึกอบรมปรากฏว่าค่ามัธยฐานเลขคณิตของผลการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลังการฝึกอบรมมากกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ของการประเมิน ผลต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการฝึกอบรมมีค่าเท่ากับ 16.16 คิดเป็นร้อยละ 26.93 ของคะแนนเต็ม เป็นไปตามเกณฑ์การประเมิน จากผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 280 คน มีผู้ที่มีคะแนนหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมจำนวน 271 คน คิดเป็นร้อยละ 96.43 ผู้ที่มีคะแนนหลังการฝึกอบรมเท่ากับก่อนการฝึกอบรมจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.07 และผู้ที่มีคะแนนหลังการฝึกอบรมต่ำกว่าก่อนการฝึกอบรมจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 2.14 สรุปว่าผลการประเมินการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในเขตการศึกษา 6 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทั้ง 2 ประการ

1.3.2 ผลการประเมินความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อการดำเนินการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความคิดเห็นและความพึงพอใจต่อการดำเนินการฝึกอบรมอยู่ในระดับมากทุกรายการ เป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้

2. ผลการประเมินพฤติกรรมด้านการจัดการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาในเขตการศึกษา 6 ภายหลังจากการฝึกอบรม 4 เดือน

ครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่กำหนด โดยมีครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมจำนวน 21 คน จาก 24 คน คิดเป็นร้อยละ 87.50 ที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ในจำนวนนี้มีครู 1 คนที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกกิจกรรม และมีครูเพียง 3 คนเท่านั้น ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 12.50 ที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เมื่อพิจารณารายละเอียดของกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่ามีกิจกรรมจำนวน 18 กิจกรรม ได้แก่ การสนทนายามเช้าหรือการเตรียมนักเรียนก่อนเข้าเรียน การเตรียมความพร้อมนักเรียน การนำเข้าสู่บทเรียน การเล่าเรื่องเล่านิทานเล่าเหตุการณ์ การเล่าข่าวเล่าเหตุการณ์ การใช้สื่อประกอบการสอน การใช้เพลงประกอบการสอน การใช้เกมประกอบการสอน การบรรยายและอธิบาย การอภิปราย การแบ่งกลุ่มให้นักเรียนทำงานร่วมกัน การเสริมแรงนักเรียน การสรุปบทเรียน การสอนซ่อมเสริม การทบทวนบทเรียนก่อนเรียน การทดสอบก่อนเรียน การทดสอบหลังเรียน และการศึกษาหลักสูตรและแผนการสอนที่ครูทุกคนนำไปปฏิบัติ และกิจกรรมที่ครูนำไปปฏิบัติน้อยที่สุด มีจำนวน 3 กิจกรรม ได้แก่ การแสดงละคร การโต้ว่าที่ และการเชิญวิทยากรมาบรรยายและสาธิต

3. ผลการประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครูประถมศึกษาในเขตการศึกษา 6 ภายหลังจากการฝึกอบรม 4 เดือน

ครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคุณธรรมอยู่ในระดับพึงพอใจ เป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่กำหนด โดยมีครูจำนวน 20 คน จาก 24 คน คิดเป็นร้อยละ 83.33 ที่มีคุณธรรมอยู่ในระดับพึงพอใจตามเกณฑ์การประเมิน ในจำนวนนี้มีครูจำนวน 8 คน ที่มีคุณธรรมอยู่ในระดับพึงพอใจครบทั้ง 12 คุณธรรม และมีครูเพียง 4 คนเท่านั้นที่มีคุณธรรมอยู่ในระดับพึงพอใจต่ำกว่าเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณารายละเอียดของคุณธรรม พบว่า มีคุณธรรม 2 คุณธรรมที่ครูทุกคนมีอยู่ในระดับพึงพอใจ คือ ความพอดี (ประหยัด เรียบง่าย) และความมีมนุษยสัมพันธ์ และคุณธรรมที่ครูจำนวนน้อยที่สุดมีอยู่ในระดับพึงพอใจ คือ ความอดทนอดกลั้นและความขยันหมั่นเพียร

4. ผลการศึกษาพฤติกรรมด้านการจัดการเรียนการสอนและพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมในเขตการศึกษา 6 ภายหลังการฝึกอบรม 5 เดือน โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมเป็นระยะเวลา 1 ภาคเรียน (ประมาณ 4 เดือน) มีดังนี้

พฤติกรรมด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่าครูส่วนใหญ่ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ บรรยายและอธิบาย การใช้เพลง การให้การเสริมแรง การเล่าข่าวเล่าเหตุการณ์ การเล่าเรื่องเล่านิทานเล่าเหตุการณ์ การค้นคว้าหาความรู้จากห้องสมุด การใช้สื่อ การสนทนายามเช้า การสาธิต การแบ่งกลุ่มให้นักเรียนทำงานร่วมกัน การศึกษาหลักสูตรและแผนการสอน การทดสอบหลังเรียน และการสอนซ่อมเสริม กิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การใช้เกม การเตรียมความพร้อมนักเรียน การจัดกิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียน การทดลอง การแบ่งกลุ่มหลาย ๆ แบบ การอภิปราย การสรุปบทเรียน การแสดงบทบาทสมมุติ การจัดป้ายนิเทศ การทบทวนบทเรียนก่อนเรียน การประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียน เกี่ยวกับการเรียนการสอน การให้คำปรึกษานักเรียนทั้งเรื่องการเรียนรู้และเรื่องส่วนตัว และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนครูเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนที่ไม่พบครูปฏิบัติเลยคือ การเชิญวิทยากรมาบรรยายและสาธิต การแสดงละคร การใช้สถานการณ์จำลอง การใช้กรณีตัวอย่าง การโต้วาที การทดสอบก่อนเรียน และการสร้างและใช้เครื่องมือวัดผลและประเมินผลด้วยตนเอง

พฤติกรรมด้านคุณธรรม พบว่าคุณธรรมที่ครูส่วนใหญ่แสดงออกอย่างสม่ำเสมอและเป็นปกติวิสัยคือ ความเมตตากรุณา ความมีมนุษยสัมพันธ์ และความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ พฤติกรรมที่ครูส่วนใหญ่แสดงออกแต่ไม่สม่ำเสมอหรือมีอยู่ในระดับปานกลาง คือ ความสามัคคี ความซื่อสัตย์สุจริต ความพอดี ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย พฤติกรรมคุณธรรมที่ครูส่วนน้อยแสดงออกหรือมีอยู่ในระดับน้อย คือ ความขยันหมั่นเพียร ความอดทนอดกลั้น ความเชื่อมั่นในตนเอง และความมีเหตุผล

5. ผลการศึกษาสภาพการเตรียมการสอนของครูประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 6 ภายหลังการฝึกอบรมมีดังนี้

ด้านความคิดเห็นและประสบการณ์เกี่ยวกับการเตรียมการสอน ครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมจำนวนร้อยละ 47.93 มีความคิดเห็นว่าการเตรียมการสอนช่วยให้ครูคนอื่นสอนแทนได้ เมื่อมีเหตุจำเป็น ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 70.66 ร้อยละ 69.42 ร้อยละ 58.26 และร้อยละ 52.07

ได้รับคำแนะนำหรือการนิเทศเกี่ยวกับการเตรียมการสอนในด้านต่าง ๆ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ สื่อการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การทำบันทึกการสอน และการวัดและประเมินผล

ด้านการเตรียมการสอนโดยทั่วไป ครูจำนวนร้อยละ 47.11 ทราบล่วงหน้าเกี่ยวกับกลุ่มประสบการณ์และชั้นที่สอนก่อนวันเปิดภาคเรียนในปีการศึกษาใหม่ประมาณกว่า 1 เดือน ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 54.55 มีการเตรียมตัวเพื่อจะสอนในแต่ละวัน และเมื่อมีธุระจำเป็นไม่สามารถสอนตามตารางได้ ครูจำนวนมากที่สุดร้อยละ 40.49 จะมอบหมายให้ครูที่ว่างทำการสอนแทนตามบันทึกการสอน

ด้านการเตรียมการสอนระยะยาว ครูส่วนใหญ่จำนวนร้อยละ 71.79 ศึกษาหลักสูตร โดยทำความเข้าใจหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง และรายละเอียดของหลักสูตร ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 95.04 และร้อยละ 93.39 ศึกษาเอกสารประกอบหลักสูตรประเภทแผนการสอนและคู่มือครูตามลำดับ ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 64.05 เตรียมตัวเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยคิดกิจกรรมการเรียนการสอนใหม่ ๆ เพื่อส่งเสริมประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน และครูจำนวนร้อยละ 65.20 ทำความเข้าใจความคิดรวบยอด หลักการ และเนื้อหา ของกลุ่มประสบการณ์ และครูส่วนใหญ่ร้อยละ 72.72 ศึกษาเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลจากเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ และร้อยละ 60.74 ศึกษาจากข้อสอบประเภทต่าง ๆ

ด้านการเตรียมการสอนระยะสั้น ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 54.55 เตรียมตัวเพื่อจะสอนในแต่ละวันในตอนกลางคืนก่อนสอนวันต่อไป สิ่งต่าง ๆ ที่ครูได้เตรียมเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ เตรียมเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอน เตรียมสื่อและการวัดผล เตรียมตัวครู เตรียมตัวผู้เรียน และเตรียมจุดมุ่งหมายการเรียนการสอน ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 78.51 ตรวจสอบความรู้พื้นฐานของนักเรียน และครูส่วนใหญ่ร้อยละ 78.10 เตรียมกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนการสอน

ด้านการทำบันทึกการสอน ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 87.26 ทำบันทึกการสอนล่วงหน้า 1 เดือน ครูจำนวนมากที่สุดร้อยละ 47.11 ทำบันทึกการสอนเต็มรูปแต่ย่อส่วน และร้อยละ 46.28 ทำบันทึกการสอนแบบย่อ ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 70.25 สอนโดยยึดหยุ่นและปรับให้เข้ากับเหตุการณ์ ส่วนการทำบันทึกข้อสังเกตหลังสอนนั้น ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 70.66 บันทึกเฉพาะนักเรียนที่ต้องซ่อมเสริมใหม่

ด้านปัญหาในการเตรียมการสอน ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 57.44 มีปัญหาในการออกข้อสอบวัดคุณประสงค์การเรียนรู้ไม่ครอบคลุมตามที่หลักสูตรกำหนด ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 77.68 มีปัญหาด้านเนื้อหาวิชาบางเรื่องมีมากและละเอียดเกินไป และครูร้อยละ 64.88 มีปัญหาด้านเนื้อหาบางตอนที่ไม่ระบุไว้ในภาคผนวก ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 62.40 มีปัญหาที่เกิดขึ้นขณะสอนอันเนื่องมาจากการเตรียมการสอน คือ นักเรียนมักไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ นอกจากนั้นยังมีปัญหาเนื่องมาจากการไม่มีเวลาในการเตรียมการสอน ซึ่งมีสาเหตุใหญ่มาจากมีงานพิเศษอื่น ๆ มีปัญหาด้านการขาดสื่อการเรียนการสอนและขาดหนังสือค้นคว้าเพิ่มเติม และลักษณะการเตรียมการสอนยังไม่เป็นไปในแนวเดียวกัน

ด้านความต้องการหรือความคาดหวังเกี่ยวกับการเรียนการสอน ครูมีความต้องการเวลา สื่อการเรียนการสอน หนังสือค้นคว้าเพิ่มเติม ครูที่มีความถนัดเฉพาะวิชาและครูครบชั้นเรียน และแบบบันทึกการสอนสำเร็จรูป และมีความคาดหวังว่าหากครูมีการเตรียมการสอนทุกคนจะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น และการเตรียมการสอนควรจะเป็นไปในแนวเดียวกัน นอกจากนั้นยังคาดหวังว่าจะพยายามเตรียมการสอนทุกครั้ง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อภิปรายผลการวิจัย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา พบว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้คุณภาพของการประถมศึกษาไม่อยู่ในขั้นที่น่าพึงพอใจ คือ ครูผู้สอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูในท้องถิ่นที่ห่างไกลและทุรกันดาร ซึ่งขาดโอกาสในการเพิ่มพูนประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนที่เท่าเทียมกับครูในท้องถิ่นที่เจริญ ตลอดจนโรงเรียนประถมศึกษาบางแห่งขาดแคลนงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2525:84-88) ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจึงได้จัดโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวโดยมีวัตถุประสงค์หลักก็เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาทั่วประเทศ และมีเป้าหมายเพื่อจัดฝึกอบรมครูผู้สอนในสังกัดทั้งหมด ซึ่งหลักการและการปฏิบัติงานของโครงการนี้สอดคล้องกับความคิดเห็นของนักศึกษาและงานวิจัยดังนี้

ธีระ สุมิตร (2518:103) ได้กล่าวการอบรมครูประจำการเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเท่าเทียมกับการศึกษาตามหลักสูตรปกติ แต่เท่าที่เป็นอยู่ในขณะนั้นยังไม่มีโครงการที่จะช่วยส่งเสริมและพัฒนาครูที่สำเร็จการศึกษาออกไปปฏิบัติงานโดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นห่างไกล การอบรมเป็นเรื่องที่เลื่อนกลางและไร้คุณภาพ การอบรมภาคฤดูร้อนที่จัดขึ้นทุกปี ก็มีได้มีจุดมุ่งหมายในการปรับปรุงการเรียนการสอน หลักสูตรขาดคุณภาพและมาตรฐานที่ต่ำ

ก่อ สวัสดิพานิชย์ (2519:51-52) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับการจัดอบรมครูประจำการและบุคลากรทางการศึกษาว่า ควรมีเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อพัฒนาวิชาชีพการสอนให้ดีขึ้น ดังนั้นจึงควรเน้นในเรื่องต่าง ๆ เช่น ควรหาวิธีดำเนินการอบรมให้ครูประจำการและบุคลากรทางการศึกษามองเห็นความสำคัญของการเข้ารับการอบรมที่มีต่ออาชีพตน ดังนั้นประโยชน์ของการอบรมควรมีผลต่อเนื่องไปถึงการเรียนของนักเรียนและหน้าที่การงานของครูผู้เข้ารับการอบรมด้วย และควรเพิ่มโอกาสให้ครูประจำการและบุคลากรทางการศึกษาได้มีโอกาสศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเพื่อเป็นการส่งเสริมด้านความคิดหาเหตุผลให้มากขึ้น นอกจากนี้ ธีระ รุญเจริญ (อ้างถึงใน คิลก บุญเรืองรอด 2525:7-11) กล่าวว่าเมื่อพิจารณาในสภาวะการณ์ปัจจุบัน พบว่ามีครูจำนวนมากที่สอนมาเป็นเวลานานโดยไม่มีโอกาสได้เสริมความรู้และสมรรถภาพเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูที่สอนในระดับประถมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุคใจ บุญอารีย์ (2522:111-112) ที่ได้สำรวจความคิดเห็นของครูประถมศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี ที่ได้ผ่านการอบรมครูประจำการมาแล้วพบว่า ครูมีความ

ต้องการอย่างมากที่จะให้จัดอบรมในเนื้อหาที่เกี่ยวกับงานในหน้าที่ของครู โดยเน้นเรื่องวิธีสอนและ
กิจกรรมการสอน การผลิตและการใช้อุปกรณ์ แผนการสอน การวัดและประเมินผลหลักสูตร ระเบียบ
วิธีปฏิบัติงานและการบริหารโรงเรียน เป็นต้น นอกจากนี้ครูมีความต้องการอย่างมากที่จะให้หน่วย
งานที่เกี่ยวข้องกับครูและการฝึกหัดครูจัดการอบรมครูประจำการและต้องการอย่างมากที่สุดที่จะให้
หน่วยงานเจ้าของสังกัดของครูจัดการอบรมครูประจำการ

จากเหตุผลดังกล่าวที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่า สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
แห่งชาติ ได้จัดการฝึกอบรมครูทั่วประเทศในครั้งนี้ สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของ
ครูประถมศึกษาโดยแท้จริง ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการประเมินการฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุง
ประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 6 นี้ จะช่วยทำให้มองเห็นว่า
โครงการนี้ประสบผลสำเร็จตามที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้หรือไม่เพียงใด มีปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้เป็น
เช่นนั้น และการฝึกอบรมในระดับอำเภอพร้อมกันทั่วประเทศ มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร ภายหลังจาก
จากการฝึกอบรมแล้วครูได้นำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงานเพียงใด และ
เกิดเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู ตลอดจนมีคุณธรรม สมคังที่โครงการนี้ได้มุ่งหวังไว้หรือไม่ ผลของการ
วิจัยดังกล่าวมีข้อน่าสนใจและน่าสังเกตดังนี้

1. ด้านกระบวนการฝึกอบรม

ผลการประเมินด้านกระบวนการฝึกอบรม ได้แยกออกเป็น 3 ส่วนคือ การเตรียม
การ การดำเนินการ และผลของการฝึกอบรม ทั้งนี้เพื่อให้เห็นเด่นชัดในรายละเอียดของทุกส่วน
จึงเสนอการอภิปรายผลที่ละส่วนดังนี้

1.1 การเตรียมการฝึกอบรม

จากการสำรวจเอกสารและหลักฐานการปฏิบัติงานพบว่าทุกจุดฝึกอบรมมี
เอกสารการเตรียมการฝึกอบรมครบทุกรายการ แสดงว่าทุกจุดฝึกอบรมได้เตรียมการพร้อมที่จะ
ดำเนินการฝึกอบรม ซึ่งสัมพันธ์กับรายการความคิดเห็นของผู้ดำเนินการต่อการเตรียมการที่ส่วนใหญ่
อยู่ในระดับมากโดยเฉพาะเรื่องทราบและเข้าใจวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ทั้งนี้เนื่องมา
จากผู้ดำเนินการฝึกอบรมระดับอำเภอเกือบทุกคนได้รับการอบรมวิทยากรแกนนำระดับอำเภอ และ
มีบางท่านได้เข้าอบรมวิทยากรแกนนำระดับจังหวัด อีกทั้งยังเป็นผู้ปฏิบัติงานในโครงการอบรมครู
วิชาการกลุ่มโรงเรียนคัวย นอกจากนั้นผู้ดำเนินการส่วนใหญ่มีวุฒิทางการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี
และปริญญาโท ซึ่งถือว่ามีความรู้ในด้านการศึกษาอยู่ในเกณฑ์ดี จากคำถามปลายเปิดพบว่าผู้

ดำเนินการส่วนใหญ่มีการเตรียมตัวหลายด้าน เช่น การศึกษาคู่มือการดำเนินการอบรมและสื่อ เสริมการประชุมวางแผนร่วมกัน การทำแผนปฏิบัติงาน การแบ่งหน้าที่และผิดชอบการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน การเตรียมอุปกรณ์ สื่อ และสถานที่ ตลอดจนแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่พบขณะเตรียมการด้วย เช่น การถ่ายเทปโทรทัศน์หรือภาพทัศน์ (video Tape) และสไลด์หรือภาพเลื่อน (slide) เมื่อพบว่าภาพและเสียงบางเรื่องไม่ชัดเจน และช่วงเวลาการฝึกอบรมตรงกับอำเภออื่นหรือจุดฝึกอบรมอื่นในอำเภอเดียวกัน เนื่องจากเทปโทรทัศน์หรือภาพทัศน์ (video Tape) และสไลด์หรือภาพเลื่อน (slide) บางเรื่องมีเพียงชุดเดียว การหาความคิดในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ในกรณีที่ยังไม่สามารถเบิกจ่ายงบประมาณได้ นอกจากนี้ยังต้องสำรวจครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีความสัมพันธ์ทางครอบครัว เพื่อแก้ไข้ปัญหาเรื่องการใช้ชุดฝึกอบรมร่วมกัน เนื่องจากชุดฝึกอบรมมีไม่เพียงพอและชำรุด เป็นต้น

ข้อบกพร่องหรือปัญหาและอุปสรรคในการเตรียมการฝึกอบรมในครั้งนี้มีหลายประการเช่นกัน ที่เด่นชัดได้แก่ ด้านการประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบในระหว่างการเตรียมการ ทั้งนี้อาจมีสาเหตุเนื่องมาจากการไม่ได้รับความสะดวกในเรื่องการเบิกจ่ายงบประมาณและการติดต่อเมื่อมีปัญหาหรือข้อขัดข้องบางประการ ปัญหาที่น่าสนใจและนับว่ามีผลโดยตรงต่อความสำเร็จของการฝึกอบรมอีกด้านหนึ่งคือเรื่องสถานที่ เนื่องจากมีสภาพที่ไม่เอื้อต่อการใช้สื่อโสตทัศน์ประเภทเครื่องฉาย เพราะสถานที่ที่ใช้ฝึกอบรมมักเป็นอาคารเปิดโล่งตลอดเช่น อาคารอเนกประสงค์ ศาลาการเปรียญ หอประชุมอำเภอ และโรงอาหาร เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีเสียงรบกวนจากภายนอกอีกด้วย ข้อบกพร่องอีกประการหนึ่งคือเรื่องความเหมาะสมของชุดฝึกอบรม เทปโทรทัศน์หรือภาพทัศน์ (video Tape) สไลด์หรือภาพเลื่อน (slide) และเอกสารประกอบการฝึกอบรมที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติส่งมา ซึ่งผู้ดำเนินการฝึกอบรมในจุดฝึกอบรมที่ 3 และ 4 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางและน้อย ทั้งนี้เนื่องมาจากชุดฝึกอบรมไม่เพียงพอกับจำนวนครูและบางเล่มยังชำรุดเพราะเรียงสับหน้าหรือมีบางหน้าขาดหายไป เป็นต้น และจากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการพบว่า ผู้ดำเนินการฝึกอบรมไม่สามารถจัดหาเครื่องฉายสไลด์หรือภาพเลื่อน (slide) และแผ่นใสได้จึงต้องใช้สื่อคังกล่าวในบางช่วงของการฝึกอบรม

การเตรียมการฝึกอบรมที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น แม้ว่าจะเป็นไปตามเกณฑ์ของการประเมินทั้ง 2 ด้าน คือ ความพร้อมของเอกสารการเตรียมการ และด้านความคิดเห็นของผู้ดำเนินการต่อการเตรียมการก็ตาม แต่ก็ยังมีข้อสังเกตเพิ่มเติมเกี่ยวกับเอกสารการเตรียมการด้าน

การจัดกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรม จากการสัมภาษณ์ผู้ดำเนินการฝึกอบรมระดับอำเภออย่างไม่เป็นทางการพบว่า ทุกจุดฝึกอบรมได้รับคู่มือการจัดกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรม ในช่วงที่ 3 ของการฝึกอบรม ซึ่งอาจมีผลต่อการจัดกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรม ดังที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมบางท่านได้แสดงความคิดเห็นว่ายังเน้นคุณธรรมน้อยเกินไปทั้ง ๆ ที่เป็นจุดมุ่งหมายของโครงการ และจากการสังเกตผู้ดำเนินการฝึกอบรมระดับอำเภอบางท่านยังพบว่า ขาดทักษะและความเข้าใจในการดำเนินกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมอีกด้วย นอกจากนี้ยังพบข้อบกพร่องในด้านของปัจจัยเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ เงินงบประมาณ สื่อหลักและสื่อเสริม เป็นต้น

อย่างไรก็ตามจากความคิดเห็นหลายเปิดของผู้ดำเนินการฝึกอบรมระดับอำเภอจากการสังเกต จากการสำรวจ และจากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ พบว่าผู้ดำเนินการฝึกอบรมซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยเบื้องต้นที่สำคัญที่จะดำเนินการฝึกอบรมให้ลุล่วงไปได้นั้นเป็นผู้ที่ได้รับการคัดเลือกมาเป็นพิเศษโดยกำหนดคุณสมบัติเฉพาะลงไป เช่น เป็นผู้ที่มีบุคลิกลักษณะดี มีประวัติการทำงานดี ค่อนข้างดีและเป็นผู้มีความประพฤติดี เป็นต้น อีกทั้งยังเป็นบุคลากรที่อยู่ในท้องถิ่น ดังนั้นผู้ดำเนินการทุกคนตระหนักในเรื่องนี้จึงมีความพยายามที่จะเตรียมการการฝึกอบรมและแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นด้วยความตั้งใจจริง และมุ่งมั่นที่จะดำเนินการฝึกอบรมให้บรรลุตามจุดมุ่งหวังของโครงการเพื่อพัฒนาการประถมศึกษาในท้องถิ่นของตน

1.2 ด้านการดำเนินการฝึกอบรม

จากผลการประเมินการดำเนินการฝึกอบรมที่ได้พิจารณาจากการดำเนินการฝึกอบรม พฤติกรรมของผู้ดำเนินการฝึกอบรม พฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม และความคิดเห็นของผู้ดำเนินการฝึกอบรม ซึ่งผลการประเมินส่วนใหญ่เป็นไปตามเกณฑ์การประเมินนั้น มีข้อสังเกตที่น่าสนใจดังนี้คือ

1.2.1 ข้อสังเกตเกี่ยวกับการดำเนินการฝึกอบรม ช่วงเวลาของการดำเนินการฝึกอบรมเริ่มตั้งแต่การรายงานตัวเข้ารับการฝึกอบรมในช่วงที่ 1 จนกระทั่งกิจกรรมอำลาในช่วงที่ 3 นับว่าเป็นช่วงเวลาแห่งการดำเนินการฝึกอบรมที่ผู้ดำเนินการฝึกอบรมจะต้องเป็นผู้ "... ทำหน้าที่ให้บริการแก่ครูผู้เข้ารับการฝึกอบรม เพื่อสร้างบรรยากาศการฝึกอบรมที่ดี เอื้อต่อการศึกษาค้นคว้าความรู้ด้วยตนเองของครูมากที่สุด ซึ่งสิ่งนี้จะช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ดำเนินการฝึกอบรมและผู้เข้ารับการฝึกอบรม เพราะมีความรู้เสมอภาคและเป็นกันเองทั้ง 2 ฝ่าย..." (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ:13) จากการสังเกตการดำเนินการทั้ง 4 จุดฝึกอบรม

ตามรายการที่ได้กำหนดไว้พบว่าผู้ดำเนินการฝึกอบรมทุกจุดฝึกอบรมได้ดำเนินการฝึกอบรมตามที่ได้วางแผนไว้ ดังจะเห็นได้จากหลักฐานหรือเอกสารต่าง ๆ ที่แสดงว่าได้ปฏิบัติงานตามแผน ซึ่งได้แก่แผนการปฏิบัติงาน บันทึกการปฏิบัติงานประจำวัน และตารางการฝึกอบรม เป็นต้น นอกจากนั้นยังได้จัดเตรียมสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกเท่าที่จะจัดได้ เช่น ห้องน้ำห้องส้วม น้ำดื่มน้ำใช้อาหารและของว่าง เป็นต้น จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า จุดฝึกอบรมที่ 4 มีการดำเนินการในด้านการตรงต่อเวลาไม่เป็นไปตามเกณฑ์นั้น อาจเนื่องมาจากจุดฝึกอบรมนี้มีผู้ดำเนินการฝึกอบรมเพียง 3 คน และถึงแม้ว่าจะแก้ไขโดยให้ครูที่ผ่านการฝึกอบรมแล้วมาช่วยดำเนินการบางอย่าง เช่น กิจกรรมนันทนาการและการร้องเพลงสลับกิจกรรมก็ตาม แต่ก็ยังไม่สามารถดำเนินการให้เป็นไปตามกำหนดเวลาได้ ทั้งนี้เพราะมีการสอศแทรกเพลงสลับและจัดกิจกรรมนันทนาการมากกว่าที่กำหนดไว้ในตารางฝึกอบรม จากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการได้รับการชี้แจงจากผู้ดำเนินการฝึกอบรมว่าต้องการผ่อนคลายความเครียดในสภาวะที่อากาศร้อนอบอ้าวและผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่เกิดความเบื่อหน่ายในช่วงขณะนั้น จึงเป็นสาเหตุให้การดำเนินกิจกรรมอื่น ๆ ล่าช้าไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมประเมินผลและกิจกรรมอำลาในช่วงสุดท้ายของแต่ละวัน นับว่าเป็นผลต่อเจตคติของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่บ้านอยู่ไกลและการคมนาคมไม่สะดวก เพราะเกิดความกระวนกระวายไม่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว และบางท่านไม่สามารถอยู่ร่วมกิจกรรมได้จึงขออนุญาตกลับก่อนเพราะเห็นว่าเกินเวลาที่กำหนดไว้เดิม ผู้วิจัยคิดว่าเป็นผลต่อเนื่องต่อความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อการดำเนินการฝึกอบรมด้วย นอกจากนั้นยังมีข้อน่าสังเกตเพิ่มเติมในเรื่องของการจัดและตกแต่งสถานที่ให้มีสภาพแวดล้อมและบรรยากาศน่ารื่นรมย์ มีการให้ข่าวสารข้อมูลความเป็นมาของโครงการและจัดป้ายนิเทศเกี่ยวกับความมุ่งมั่นและปณิธานของครูประถมศึกษาในอันที่จะเป็นผู้วางรากฐานการศึกษาของชาติ ตลอดจนจัดสื่อเสริมเพื่อสร้างความกระตือรือร้นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้เกิดความภูมิใจและเจตคติที่ดีต่ออาชีพครูดังเช่นในจุดฝึกอบรมที่ 1 และ 2 ส่วนในจุดฝึกอบรมที่ 3 และ 4 นั้น ไม่มีการตกแต่งสถานที่ ทั้งนี้เนื่องมาจากมีผู้ดำเนินการฝึกอบรมจำนวนน้อย และมีการเปลี่ยนแปลงสถานที่ทั้งในช่วงที่ 1 และช่วงที่ 3 อย่างไรก็ตามในจุดฝึกอบรมที่ 4 ได้พยายามสร้างบรรยากาศด้วยการใช้เครื่องดนตรีไทยและดนตรีสากลประกอบการฝึกอบรมด้วย

1.2.2 ข้อสังเกตเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้ดำเนินการฝึกอบรม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้ดำเนินการฝึกอบรมอยู่ในระดับดีทุกรายการเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการ

เตรียมการและการดำเนินการฝึกอบรม แต่หากมองรายจุดฝึกอบรมจะพบข้อแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด เช่น พฤติกรรมของผู้ดำเนินการฝึกอบรมในจุดฝึกอบรมที่ 2 กับ 3 และ 4 กล่าวคือในจุดฝึกอบรมที่ 2 ค่ามัธยิมเลขคณิตของระดับพฤติกรรมของผู้ดำเนินการฝึกอบรมในทุกรายการจะมีค่ามากกว่า 4.00 ทั้งสิ้น และบางรายการเช่น การรับรู้ความสนใจเข้าสู่กิจกรรมมีค่าถึง 4.46 ซึ่งจวนจะถึงระดับที่มากในขณะที่ระดับพฤติกรรมของผู้ดำเนินการฝึกอบรมในจุดฝึกอบรมที่ 3 และ 4 ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ มีจำนวนรายการที่ผ่านเกณฑ์เพียงร้อยละ 58.33 และร้อยละ 66.67 เท่านั้น นอกจากนี้ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมผู้ดำเนินการฝึกอบรมในจุดฝึกอบรมที่ 3 ยังมากกว่า 1.00 อยู่ถึง 5 รายการ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมของผู้ดำเนินการในแต่ละกิจกรรมซึ่งดำเนินการโดยผู้ดำเนินการฝึกอบรมแต่ละคนมีความแตกต่างกันมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ดำเนินการฝึกอบรมบางท่านไม่ได้เข้ารับการอบรมวิทยากรแกนนำระดับอำเภอ และบางท่านขาดทักษะการพูดที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อุดม คำชาติ (2529:131-135) ที่พบว่า ผู้ดำเนินการฝึกอบรมขาดทักษะการพูดที่ดี พูดสื่อความหมายไม่ชัดเจนและน้ำเสียงการพูดไม่ดึงดูดความสนใจของผู้ฟัง อีกทั้งยังไม่มั่นใจในการจัดกิจกรรมนันทนาการและกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรม ส่วนสาเหตุที่ระดับพฤติกรรมของผู้ดำเนินการฝึกอบรมในจุดที่ 2 เป็นเช่นนั้นก็เพราะผู้ดำเนินการฝึกอบรมบางท่านเคยปฏิบัติงานการสร้างและทดลองใช้กิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรม จึงมีความสามารถในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย และภายหลังการฝึกอบรมในแต่ละวันจะมีการประชุมปรึกษาแก้ไขปัญหาและข้อบกพร่อง ตลอดจนเตรียมการฝึกอบรมในวันต่อไปอีกด้วย นอกจากนี้ผู้ดำเนินการฝึกอบรมจำนวน 3 ใน 5 คน ยังปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนเดียวกัน อีกทั้งยังเคยร่วมงานด้านการฝึกอบรมด้วยกัน จึงมีผลทำให้ระดับพฤติกรรมของผู้ดำเนินการในจุดฝึกอบรมนี้มีค่ามัธยิมเลขคณิตสูงกว่าทุกจุดฝึกอบรม

นอกจากนี้ยังมีรายการพฤติกรรมบางรายการที่มีข้อน่าสังเกต คือ พฤติกรรมของผู้ดำเนินการฝึกอบรมทุกจุดฝึกอบรมอยู่ในระดับดี ได้แก่ การเตรียมตัว การใช้ภาษา ความเป็นกันเอง การเตรียมอุปกรณ์และสื่อ และการเลือกใช้อุปกรณ์และสื่อ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้ดำเนินการฝึกอบรมทุกคนเป็นบุคลากรอยู่ในท้องถิ่นจึงมีความเป็นกันเองและใช้ภาษาที่สื่อกันได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังมีการเตรียมการฝึกอบรมได้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับระดับความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกจุดฝึกอบรมต่อผู้ดำเนินการฝึกอบรมในเรื่องการสร้างบรรยากาศ ความเป็นกันเอง การอธิบาย ความศรัทธาต่อผู้ดำเนินการฝึกอบรม และการอำนวยความสะดวก ซึ่งอยู่ในระดับมากและมากที่สุด

1.2.3 ข้อสังเกตเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

การเข้าร่วมกิจกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในแต่ละกิจกรรมเป็นไปตามเกณฑ์การประเมิน 205 กิจกรรม และไม่เป็นไปตามเกณฑ์ 4 กิจกรรม ซึ่งทั้ง 4 กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมในจุดฝึกอบรมที่ 3 ทั้งสิ้น ซึ่งมีสาเหตุมาจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมบางท่านมีฐานะส่วนตัวบางท่านเปลี่ยนอิริยาบถ บางท่านนั่งสนทนากันด้านนอกห้องประชุม บางท่านสุขภาพไม่เอื้ออำนวย และบางท่านไม่เข้าร่วมกิจกรรมโดยไม่มีสาเหตุแต่นั่งพักก่อนสังเกตการณ์อยู่ด้านนอก ซึ่งผู้ดำเนินการไม่กล้าที่จะตำหนิเพราะส่วนใหญ่เป็นผู้บริหารและผู้สูงอายุ หรือบางท่านนั่งสนทนากับผู้บริหาร เป็นต้น อีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้เพราะในช่วงที่ 3 ของการฝึกอบรมตรงกับวันรับเงินเดือนทำให้ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ ซึ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมบางท่านเห็นข้อสังเกตในเรื่องนี้จึงแสดงความคิดเห็นในแบบสอบถามปลายเปิดว่าควรมีมาตรการควบคุมให้ครูเข้าร่วมกิจกรรมกันทุกคน และควรมีการเฝ้าความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่านี้

จากผลการประเมินพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมขณะร่วมกิจกรรมต่าง ๆ มีข้อสังเกตดังนี้

กิจกรรมศึกษาชุดฝึกอบรม เป็นไปตามเกณฑ์การประเมินซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อชุดฝึกอบรม โดยมีความพึงพอใจที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมศึกษาชุดฝึกอบรม มีความสุขขณะศึกษาชุดฝึกอบรม เนื่องจากเนื้อหาสาระในชุดฝึกอบรมได้สอดคล้องคุณธรรมและให้แนวคิดที่เป็นประโยชน์ เนื้อหาสาระและกิจกรรมมีความเหมาะสมกับแบบฝึกปฏิบัติในชุดฝึกอบรมและสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เทียน เขียวภักดี (2529:97) นอกจากนั้นยังแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่าชุดฝึกอบรมดีและมีประโยชน์มาก พร้อมทั้งเสนอแนะว่าให้มีการแยกชุดฝึกอบรมที่จะต้องนำไปฝึกปฏิบัติเพื่อสะดวกแก่การใช้ศึกษาด้วย ส่วนรายการของพฤติกรรมที่มีระดับต่ำกว่าเกณฑ์คือ เรื่องการแสดงความกระตือรือร้นขณะศึกษาชุดฝึกอบรม อาจเป็นเพราะบางจุดฝึกอบรมได้แจกชุดฝึกอบรมให้ล่วงหน้าซึ่งผู้เข้ารับการอบรมอาจศึกษามาบ้างแล้วจากที่บ้านพอถึงช่วงศึกษาชุดฝึกอบรมจึงลดความกระตือรือร้นลงไปบ้าง แต่ยังคงสนใจและพอใจอยู่ ดังจะเห็นได้จากการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมที่ศึกษาในชุดฝึกอบรมบางจุดฝึกอบรมจะแสดงความคิดเห็นในระดับดีถึงดีมาก

กิจกรรมแรกพบ กิจกรรมยามเช้า กิจกรรมมาตามนัด กิจกรรมนั่งสนทนา
กิจกรรมอาสาและกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรม กิจกรรมลักษณะนี้นับว่าเป็นกิจกรรมสลับรายการ

กิจกรรมนำเข้าสู่รายการ กิจกรรมสร้างศรัทธาและกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความรู้สึก เจตคติที่ดีต่อการฝึกอบรม รู้สึกผ่อนคลายความเครียดและเป็นกันเอง ตลอดจนรู้สึกตระหนักถึงภาระ และหน้าที่รับผิดชอบงานของครู ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีพฤติกรรมในระดับ ที่ทุกรายการ สอดคล้องกับระดับความคิดเห็นและความพึงพอใจที่อยู่ในระดับที่ทุกรายการและทุก กิจกรรมด้วยเช่นกัน

กิจกรรมรายงานผลการฝึกปฏิบัติจากชุดฝึกอบรม โดยส่วนรวมเป็นไปตาม เกณฑ์การประเมินทุกรายการ ยกเว้นเรื่องความตั้งใจของผู้ฟังเกี่ยวกับเรื่องและผู้เข้ารับการฝึกอบรม รายงาน จากการสังเกตพบว่าที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากหัวข้อที่ผู้ดำเนินการฝึกอบรมได้กำหนดให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมรายงานผล มักเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นปกติวิสัย เช่น ปัญหาหรือข้อจำกัดของ การนำกิจกรรมแต่ละกิจกรรมไปใช้หรือเป็นผลของการนำกิจกรรมไปใช้โดยก่อนการรายงานผลจะ มีการประชุมปรึกษากันในกลุ่มย่อยก่อนแล้ว พอถึงช่วงการรายงานผลผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่ จึงมักสนทนากันถึงปัญหาที่ค้างอยู่หรือสนทนาเกี่ยวกับเรื่องอื่น ๆ บ้าง แต่หากพิจารณาจุดฝึก อบรมพบว่า จุดฝึกอบรมที่ 2 เป็นไปตามเกณฑ์ ทั้งนี้เพราะผู้ดำเนินการฝึกอบรมมีเทคนิคการฝึก อบรมที่น่าสนใจ และผู้เข้ารับการอบรมในจุดฝึกอบรมนี้ก็มี ความพึงพอใจและมีความคิดเห็นว่าการฝึกอบรมในครั้งนี้ทำให้เกิดเจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอน โดยมีความพึงพอใจอยู่ใน ระดับมากที่สุดอีกด้วย

กิจกรรมที่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์ ได้แก่ กิจกรรมชมภาพทัศน์และภาพเคลื่อนไหว และกิจกรรมสรุปรายงานผลการศึกษาค้นคว้าชุดฝึกอบรมและกิจกรรมประเมินผล ซึ่งมีสาเหตุดังนี้ พฤติกรรม ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมขณะชมภาพทัศน์และภาพเคลื่อนไหวอยู่ในระดับปานกลางทุกรายการ อาจเป็น เพราะความไม่ชัดเจนของภาพและเสียงของเทปโทรทัศน์หรือภาพทัศน์ (Video Tape) และสไลด์ หรือภาพเคลื่อนไหว (slide) ตลอดจนความไม่เอื้อของสถานที่ต่อการใช้สื่อประเภทนี้ นับว่าสอดคล้อง กับผลการประเมินการฝึกอบรมนักร้องในภาคกลางของโครงการนี้ที่พบว่า "...เนื่องจากสถานที่ การฝึกอบรมเป็นสถานที่โล่งไม่สามารถควบคุมแสงสว่างในขณะฉายสไลด์หรือภาพเคลื่อนไหว (slide) ได้จึงทำให้มีแสงสว่างรบกวน ผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่นั่งอยู่ด้านหลังห้องฝึกอบรมมองเห็นไม่ชัดเจน..." (เทียน เขียวภักดี 2529:122) นอกจากนี้ในจุดฝึกอบรมที่ 3 และ 4 ยังมีปัญหาเรื่องความไม่เพียงพอ ของเทปโทรทัศน์หรือภาพทัศน์ (video Tape) และสไลด์หรือภาพเคลื่อนไหว (slide) เนื่องจากบาง เรื่องมีชุดเดียวกันทั้งจังหวัด และขณะดำเนินการฝึกอบรมนี้เกิดปัญหากระแสไฟฟ้าขัดข้องอีกด้วย ส่วน

กิจกรรมสรุปรายงานผลการศึกษาศุภกิจอบรมและกิจกรรมประเมินผลที่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์ โดยเฉพาะในเรื่องของการไม่เป็นไปตามกำหนดเวลานั้น อาจมีสาเหตุเนื่องจากปัจจัยหลาย ๆ ด้าน ดังที่เสนอไว้แล้วในเรื่องของการดำเนินการฝึกอบรมของผู้ดำเนินการฝึกอบรม

1.2.4 ข้อสังเกตเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ดำเนินการฝึกอบรม

ความคิดเห็นของผู้ดำเนินการฝึกอบรมส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุดนั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่าผู้ดำเนินการฝึกอบรมในเขตการศึกษานี้ เข้าใจวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมดี ชอบวิธีการฝึกอบรมแบบนี้ คิดว่าการฝึกอบรมครั้งนี้สามารถแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนได้ตามที่ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าวอยู่ในระดับมากที่สุดเป็นการยืนยันได้ว่า ผู้ดำเนินการฝึกอบรมทุกคนมีความมุ่งมั่นที่จะดำเนินการฝึกอบรมให้เสร็จสมบูรณ์อย่างมีประสิทธิภาพ ถึงแม้ว่าจะมีปัญหาและอุปสรรค เช่น ผู้ดำเนินการมีจำนวนน้อยและบางท่านไม่มีความถนัดในการดำเนินการบางอย่างหรือผู้เข้ารับการฝึกอบรมบางท่านจะมีเจตคติที่ไม่ดีต่อผู้ดำเนินการฝึกอบรมอยู่บ้างก็ตาม ผู้ดำเนินการบางท่านยังได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่าโครงการนี้มีประโยชน์มากโดยเฉพาะชุดฝึกอบรมนั้นสามารถยึดเป็นแนวในการปฏิบัติงานของครูได้ตลอดไป ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ดำเนินการทุกชุดฝึกอบรมเกี่ยวกับเนื้อหาในชุดฝึกอบรมที่สอดคล้องกับคุณธรรมและแนวคิดที่เป็นประโยชน์โดยมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเช่นกัน

1.3 ด้านผลของการฝึกอบรม

ผลของการฝึกอบรมพิจารณาจากเกณฑ์ 2 ด้านคือ จากผลการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม และความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อการฝึกอบรม ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินทั้ง 2 ด้านมีข้อน่าสนใจดังนี้

การเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่เป็นไปตามเกณฑ์การประเมินโดยมีผลการเรียนรู้หลังการฝึกอบรมมากกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 นั้นย่อมแสดงให้เห็นว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นหรือมีความรู้ความเข้าใจอยู่บ้างแล้วและได้รับการกระตุ้นในสิ่งที่รู้แล้ว หรือได้รับการเพิ่มเติมในสิ่งที่เป็นความรู้ใหม่ หรือถ้ามองอีกด้านหนึ่งเกี่ยวกับผลการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้นนั้น อาจเป็นเพราะมาตรการการควบคุมของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดที่กำหนดเกณฑ์ไว้ว่าถ้าคะแนนหลังการฝึกอบรมไม่ถึง 60% จะต้องฝึกอบรมใหม่ทำให้ครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้ความสำคัญกับคะแนนการทดสอบมาก จนกระทั่งบางคนเกิดความเครียดและวิตกกังวลเกรงว่าจะไม่สามารถสอบผ่านเกณฑ์ดังกล่าวได้จึงพยายามทุกวิถีทาง เช่น การเสาะแสวงหาข้อทดสอบ การนำข้อทดสอบมาช่วยกันเฉลย ตลอดจนการดูและลอกกันขณะทำข้อทดสอบ โดยที่

ผู้ดำเนินการไม่สามารถควบคุมดูแลได้ทั่วถึง ผู้เข้ารับการฝึกอบรมบางท่านแสดงความคิดเห็นว่าการนำเกณฑ์ดังกล่าวมาใช้เป็นมาตรการบังคับครูนั้นไม่ถูกต้อง เพราะครูสูงอายุบางคนไม่สามารถทำตามเกณฑ์ได้ ข้อทดสอบควรมีหลายชุดเพราะมีการรั่วไหลจากจุดฝึกอบรมในจังหวัดใกล้เคียง เป็นการไม่ยุติธรรมสำหรับครูที่ซื่อสัตย์ อีกทั้งยังก่อให้เกิดความวิตกกังวลเกี่ยวกับคะแนนทำให้เกิดความเครียด ซึ่งเป็นผลต่อเจตคติที่ไม่ดีต่อโครงการด้วย เรื่องนี้นับว่าเป็นเรื่องของการเข้าใจผิดของผู้ดำเนินการฝึกอบรมและหัวหน้าการประถมศึกษาบางท่านที่กล่าวเน้นเรื่องนี้ในช่วงของการปฐมนิเทศและช่วงการอบรมอยู่บ่อย ๆ

รายการความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อการฝึกอบรมจำนวน 30 รายการ อยู่ในระดับมากทุกรายการ และเป็นไปตามเกณฑ์ทุกจุดฝึกอบรม เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการฝึกอบรมทุกด้านโดยได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับโครงการนี้อีกหลายประการ เช่น ต้องการให้มีการฝึกอบรมแบบนี้ประมาณ 1-2 ปีต่อ 1 ครั้ง ควรมีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องและจริงจังจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และติดตามครูในเรื่องการนำกิจกรรมการเรียนการสอนไปปฏิบัติ ได้รับความประโยชน์จากการฝึกอบรมในด้านเทคนิควิธีสอนและได้รับการกระตุ้นให้แก้ไขปรับปรุงตนเอง พอใจที่ได้เป็นเจ้าของชุดฝึกอบรมที่ดีและมีประโยชน์มาก อีกทั้งยังเสนอแนะในเรื่องระยะเวลาการฝึกอบรมว่าน้อยเกินไป สถานที่ไม่เหมาะสม จำนวนผู้ดำเนินการฝึกอบรมมีน้อย และบางคนไม่คล่องตัว อีกทั้งยังต้องการผู้ดำเนินการจากท้องถิ่นอื่นบ้าง จากภาษาสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ และจากความคิดเห็นที่ครูแสดงในคำถามปลายเปิดพบว่าครูส่วนใหญ่ต้องการปฏิบัติการสอนให้บังเกิดผลดีแก่เด็กตามที่โครงการนี้ได้ตั้งจุดมุ่งหวังไว้ แต่ครูก็ไม่สามารถทำได้เพราะครูมีปัญหาและอุปสรรคหลายด้าน แต่ถ้าได้รับการกระตุ้นเตือนอยู่เสมอ ครูก็จะรู้สึกตื่นตัวขึ้น ดังนั้นจึงควรมีการอบรมเช่นนี้อยู่ทุกระยะโดยเปลี่ยนเนื้อหาการฝึกอบรมตามกลุ่มประสบการณ์และสอดคล้องสิ่งต่าง ๆ ที่สามารถนำไปใช้ได้เช่น เพลง เกมและสื่อ ให้มากกว่านี้ โดยเปลี่ยนสถานที่ เปลี่ยนผู้ที่เป็นวิทยากร และผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วย นอกจากนี้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมบางท่านได้แสดงความคิดเห็นว่าการฝึกอบรมเช่นนี้เปลืองงบประมาณ เสียเวลาการสอนของครูและเพิ่มภาระแก่ครูมากควรจัดส่งเพียงเอกสารอย่างเดียวก็พอ แสดงว่ายังมีครูจำนวนหนึ่งซึ่งเป็นส่วนน้อยที่ไม่เห็นด้วยกับโครงการนี้

ผลการประเมินกระบวนการฝึกอบรมครูประถมศึกษา ในด้านการเตรียมการ การดำเนินการ และผลการฝึกอบรม ดังได้กล่าวมาแล้วนั้นพอสรุปได้ว่า กระบวนการฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 6 นี้ อยู่ในระดับพึงพอใจตามเกณฑ์ของการประเมินแบบทุกรายการ ยกเว้นการดำเนินการในเรื่องของตรงต่อเวลาของจุดฝึกอบรมเพียง 1 จุดฝึกอบรมจาก 4 จุดฝึกอบรม พฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมขณะร่วมกิจกรรม 2 ลักษณะกิจกรรมจาก 5 ลักษณะกิจกรรม และจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์ 4 กิจกรรม จาก 209 กิจกรรม ซึ่งหากพิจารณาโดยรวมแล้วน่าจะถือได้ว่ากระบวนการฝึกอบรมในครั้งนี้ได้ผลน่าพึงพอใจ

2. การประเมินพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนการสอนของครูภายหลังการฝึกอบรม

การประเมินพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนการสอนของครูนับว่าเป็นการประเมิน การนำความรู้ด้านการจัดการเรียนการสอนจากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงานหลังจากที่ได้รับการฝึกอบรมไปแล้วเป็นเวลา 4 เดือน โดยประเมินจากการสังเกตการจัดการเรียนการสอนของครู การให้ครูตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์นักเรียนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ผลการประเมินดังกล่าวเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินทุกด้าน โดยพบว่ามีครูจำนวน 21 คน จากครู 24 คน คิดเป็นร้อยละ 87.50 ที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามเกณฑ์การประเมิน กิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูทุกคนนำไปใช้ในการปฏิบัติการสอนมีจำนวนถึง 18 กิจกรรม และกิจกรรมที่มีครูจำนวนน้อยนำไปปฏิบัติมีจำนวน 3 กิจกรรม ซึ่งผลการประเมินดังกล่าวน่าจะมีผลมาจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

2.1 การเล็งเห็นประโยชน์และความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอนและการใช้เทคนิควิธีสอนหลาย ๆ แบบที่ครูได้รับขณะฝึกอบรมจากชุดฝึกอบรม เทปโทรทัศน์หรือภาพทัศน์ (Video Tape) และสไลด์หรือภาพเลื่อน (Slide) ทำให้มองเห็นตัวอย่างของการใช้กิจกรรมเหล่านั้นและเกิดความรู้สึกว่าหากได้นำไปใช้กับนักเรียนของตนแล้ว ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนในเขตการศึกษา 6 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2528:195) ซึ่งได้รับการจัดอันดับคุณภาพอยู่ในลำดับ 4 จากสุดท้าย คงจะดีขึ้น ดังที่ได้แสดงความคิดเห็นในคำถามปลายเปิดและปลายปิดเกี่ยวกับความคิดเห็นและความพึงพอใจที่มีต่อการฝึกอบรมว่าการฝึกอบรมครั้งนี้ทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนเพิ่มขึ้น ทำให้ตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบ และเกิดเจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอนตลอดจนมีความคิดว่าจะปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ประกอบกับโอกาสที่จะนำกิจกรรมดังกล่าวไปทดลองใช้ในการจัดการเรียน

การสอนมีค่อนข้างมากเนื่องจากครูส่วนใหญ่จะสอน 2-3 กลุ่มประสบการณ์ และส่วนใหญ่ครูมีวุฒิทางการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ซึ่งถือว่ามีความรู้ในการจัดการเรียนการสอนอยู่ค่อนข้างมาก จึงสามารถนำกิจกรรมการเรียนการสอนต่าง ๆ ไปปฏิบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ได้

2.2 ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างและจุดหมายของหลักสูตรที่ขึ้นกว่าเดิม ทำให้ครูส่วนใหญ่จัดการเรียนการสอนตามแนวของหลักสูตรครั้งที่โครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาได้ตั้งวัตถุประสงค์โดยสอดคล้องไว้ในชุดฝึกอบรมเล่มที่ 2 เข้มทิศทางการศึกษา และสไลด์หรือภาพเลื่อน (slide) เรื่องเจตนารมณ์ของหลักสูตร เมื่อครูมีความเข้าใจเรื่องหลักสูตร ครูจึงสามารถปรับหลักสูตรนั้นให้เข้ากับสภาพท้องถิ่นและนำกิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนของตนได้ ซึ่งก่อนการฝึกอบรม ครูอาจมีความเข้าใจในเรื่องหลักสูตรไม่เพียงพอ ดังที่ผลการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพของการศึกษาประถมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 2523-2526) พบว่าตัวแปรสำคัญที่ทำให้ครูขาดความพร้อมและความเข้าใจในการสอนก็คือความเข้าใจหลักสูตรและเป้าหมายในการสอนของครู ทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างเฉื่อย ๆ และไม่บรรลุจุดประสงค์ที่หลักสูตรกำหนดไว้ครบถ้วน ประกอบกับความเข้าใจของหลักสูตรมีน้อย โดยเฉพาะหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 มีเนื้อหาสาระต่างไปจากหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2493 เป็นอย่างมาก ครูบางคนตำหนิหลักสูตรนี้ว่ามีเนื้อหาไม่เหมาะสมจึงงดเว้นไม่สอนเนื้อหาส่วนนั้นหรือสอนโดยไม่เข้าใจความคิดรวบยอดที่หลักสูตรกำหนดไว้ ครูมักไม่รู้จักคัดแปลงรายละเอียดของเนื้อหาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริง ในที่สุดครูก็กำหนดเป้าหมายเฉพาะหน้าในการสอน นั่นคือ หวังให้อ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น ซึ่งเป็นเป้าหมายส่วนหนึ่งของหลักสูตรเท่านั้น ดังนั้นภายหลังจากที่ครูได้รับการฝึกอบรมไปแล้วจึงมีแนวโน้มในเรื่องความเข้าใจหลักสูตรที่ขึ้น เป็นผลทำให้นำกิจกรรมการเรียนการสอนไปปฏิบัติตามเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ได้

2.3 การได้รับการกระตุ้นให้ตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบและเกิดความรู้สึกศรัทธาในอาชีพครู ทำให้ครูมีขวัญและกำลังใจที่ขึ้น ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานคือการนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้นั่นเอง ดังผลการวิจัยของ มนูญ เอี่ยมวิสัย เกี่ยวกับพฤติกรรมการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนประถมศึกษาในเขตการศึกษา 6 (2517:91) ที่พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อขวัญในการปฏิบัติงานครูได้แก่ ความรู้สึกภูมิใจและเห็นความสำคัญของงาน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ศักยภาพและการยอมรับนับถือ ความเป็นมิตรและร่วมมือกันของผู้ปฏิบัติงาน และโอกาสความก้าวหน้าในอาชีพ เป็นต้น ซึ่งการฝึกอบรมในครั้งนี้ก็มีลักษณะเป็นการ

ฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพของบุคลากรในโรงเรียนประถมศึกษา และเป็นการส่งเสริมให้ครู
 ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง อีกทั้งยังวางแนวทางให้ครูได้ปรับปรุงตนเองอีกด้วย โดย
 ก่อนการฝึกอบรมผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะได้รับการกระตุ้นและชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของงานของ
 ครู ตลอดจนความคาดหวังจากหัวหน้าการประถมศึกษาหรือประธานในการเปิดการฝึกอบรมในช่วง
 ของการปฐมนิเทศ ในช่วงของการฝึกอบรมก็จะได้รับการกระตุ้นและเร้าความรู้สึกให้รักและศรัทธา
 ในอาชีพครูเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในช่วงของกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรม ซึ่งจะสอดแทรกคุณธรรมของ
 ครูไว้ จากชุดฝึกอบรมเล่มที่ 1 เปลวเทียนที่ต้านลม และเล่มที่ 20 หัวใจของงานครู ตลอดจนจาก
 เทปโทรทัศน์หรือภาพทัศน์ (Video Tape) เรื่องคุณธรรมของครู และกิจกรรมอำลาในช่วงสุดท้าย
 ซึ่งผู้ดำเนินการฝึกอบรมจะสร้างบรรยากาศให้ครูทุกคนภูมิใจในหน้าที่รับผิดชอบ ครูส่วนใหญ่ได้แสดง
 เจตนารมณ์ที่จะนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปปฏิบัติในการเรียนการสอนของนักเรียนด้วย
 เปรียบเสมือนสัญญาและปณิธานของครูที่ได้ให้ไว้ อันเป็นผลทำให้การนำความรู้ภายหลังการฝึกอบรม
 ไปปฏิบัติเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

2.4 การประเมินและติดตามผลของโครงการนี้พบว่า มีผลต่อการนำความรู้ไปใช้
 ภายหลังการฝึกอบรมเช่นกัน สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ
 ได้ดำเนินการติดตามผล โดยการกำกับดูแลในเรื่องการปฏิบัติการสอนของครู บางจุดฝึกอบรมเช่น
 จุดฝึกอบรมที่ 1 และจุดฝึกอบรมที่ 4 ได้มีการจัดทำข้อทดสอบเกี่ยวกับความรู้และการปฏิบัติการสอน
 โดยคัดแปลงจากข้อทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรมไปทดสอบครูอีกครั้งหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีการ
 ประเมินสมรรถภาพการทำงานของผู้บริหารโรงเรียนตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพผู้บริหาร
 เป็นผลทำให้ผู้บริหารบางท่าน เข้มงวดควบคุมจัดการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนยิ่งขึ้น

ปัจจัยทั้ง 4 ข้อที่ได้ยกมาให้เห็นเป็นข้อสังเกตนั้นคงจะช่วยทำให้ผลการประเมิน
 ดังกล่าวเด่นชัดขึ้นหากมีการพิจารณารายละเอียดเกี่ยวกับรายการกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน
 เพิ่มเติม กล่าวคือ กิจกรรมที่ครูทุกคนนำไปใช้ในการปฏิบัติงานมีจำนวน 18 กิจกรรม ดังนี้ การ
 สนทนายามเช้าหรือการเตรียมนักเรียนก่อนเข้าเรียน การเตรียมพร้อมนักเรียน การนำเข้าสู่
 บทเรียน การเล่าเรื่องเล่านิทานเล่าเหตุการณ์ การเล่าข่าวเล่าเหตุการณ์ การใช้สื่อประกอบ
 การสอน การใช้เพลงประกอบการสอน การใช้เกมประกอบการสอน การบรรยายและอธิบาย การ
 อภิปราย การแบ่งกลุ่มให้นักเรียนทำงานร่วมกัน การเสริมแรงนักเรียน การสรุปบทเรียน การ
 สอนซ่อมเสริม การทบทวนบทเรียนก่อนเรียน การทดสอบก่อนเรียน การทดสอบหลังเรียน และ
 การศึกษาหลักสูตรและแผนการสอน กิจกรรมเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่ครูสามารถนำไปประยุกต์

ใช้กับการเรียนการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์และเป็นกิจกรรมที่ไม่ต้องเตรียมตัวมากนัก กิจกรรมที่ครูจำนวนน้อยนำไปปฏิบัติได้แก่ การแสดงละคร การโต้วาทีและการเชิญวิทยากรมาบรรยายและสาธิต ทั้งนี้เพราะกิจกรรมเหล่านี้มีข้อจำกัดในเรื่องของการนำไปใช้เพราะต้องวางแผนและเตรียมตัวเป็นอย่างดี ครูที่สอนหลายชั้นหลายวิชาไม่สามารถทำได้ ส่วนเรื่องการเชิญวิทยากรมาบรรยายและสาธิตนั้นก็ยังมีข้อจำกัดในเรื่องการสรรหาบุคลากรในท้องถิ่นและการหาค่าตอบแทนวิทยากรด้วย

จากการสังเกตการสอนของครูนั้น ไม่มีครูคนใดเลยที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตั้งแต่ 80% หรือตั้งแต่ 22 กิจกรรมขึ้นไป ในขณะที่ผลของการตอบแบบสอบถามครูพบว่า มีครูจำนวนถึง 21 คน และการสัมภาษณ์นักเรียนก็มีครูจำนวน 19 คนที่นำความรู้ไปใช้ตั้งแต่ 80% ขึ้นไป ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในช่วงของการสังเกตการสอน 4 ครั้งนั้น ครูไม่สามารถที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้หลาย ๆ อย่างหรือไม่ตรงช่วงของการจัดการเรียนการสอนที่ต่างกันออกไปก็อาจเป็นไปได้ ผลจากการสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นและการปฏิบัติงานเป็นข้อมูลที่ได้จากตัวครูเองทั้งในเรื่องของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ผลการประเมินที่ได้จึงผ่านเกณฑ์เช่นเดียวกับการสัมภาษณ์นักเรียนจำนวน 3 ใน 5 คนที่สรุปว่าครูได้จัดกิจกรรมใ้บ้าง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นไปตามเกณฑ์เช่นกัน

3. การประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครูภายหลังการฝึกอบรม

ผลการประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครูภายหลังการฝึกอบรมปรากฏว่าเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินทุกด้าน นับว่าสอดคล้องกับผลการประเมินพฤติกรรมด้านการจัดการเรียนการสอนของครู ดังได้กล่าวมาแล้ว ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครูมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสอนของครู เพราะพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครูนั้นเป็นความประพฤติส่วนตัวอันเป็นพฤติกรรมที่ครูอาจแสดงออกให้ปรากฏหรือไม่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดก็ตาม แต่ก็ถือว่าพฤติกรรมด้านการประพฤติปฏิบัติของครูผู้สอนย่อมจะมีผลต่อการเรียนการสอนด้วย ซึ่งมีข้อสังเกตเกี่ยวกับผลการประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมดังนี้

3.1 คุณธรรมที่ครูส่วนใหญ่หรือครูทุกคนมีอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุดคือ ความมีมนุษยสัมพันธ์ และความพอดี (ประหยัด เรียบง่าย) นับว่าเป็นคุณธรรมที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการดำเนินชีวิตของการเป็นครู ซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมินและติดตามผลโครงการของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529:269) ที่พบว่าคุณธรรมที่ครูส่วนใหญ่มีอยู่ในระดับพึงพอใจ คือ ความมีมนุษยสัมพันธ์ และผลการวิจัยเรื่องคุณลักษณะของครูที่สังคมต้องการ (วิทยาลัย

ครูสมเด็จเจ้าพระยา 2518) ก็พบว่าคุณลักษณะด้านหนึ่งที่สำคัญของครูคือ ความมีมนุษยสัมพันธ์ ครูควรให้ความสนิทสนมกับนักเรียน ใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน ให้คางามช่วยเหลือเมื่อนักเรียนประสบปัญหา และการพบปะกับผู้ปกครองนักเรียน เป็นต้น นอกจากนี้บุคคลต่าง ๆ อันได้แก่ นักเรียน ผู้ปกครอง ครู ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารการศึกษา พระ และผู้ทรงคุณวุฒิยังมีความคิดเห็นตรงกันว่า ครูที่ดีควรมีลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ ความมีมนุษยสัมพันธ์ มีอารมณ์แจ่มใส ไม่มู่คั่ง สุขภาพอ่อนน้อม เข้าใจปัญหาและความต้องการของนักเรียน (เจลีว บุรีภักดิ์ 2520:192) ส่วนในเรื่องของความพอดี (ประหยัด เรียบง่าย) ก็นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการดำรงชีวิตของครูในสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน สอดคล้องกับความคิดเห็นของ อ่ำไพ สุจริตกุล ที่กล่าวไว้ในเรื่องของการสอนจริยศึกษาในหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 ให้ได้ผลว่าครูสามารถทำได้ โดยการพัฒนาตนให้เป็นแบบอย่างอันดีแก่ศิษย์ มีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ไม่หรูหราฟุ่มเฟือย พอใจในศักดิ์และฐานะของความเป็นครู จึงจะมีสุขภาพจิตดี และเป็นผู้มีบุคลิกภาพเยือกเย็นเป็นสง่าน่าเลื่อมใส (อ่ำไพ สุจริตกุล 2527:10) ซึ่งตรงกับผลของการวิจัยของ น้อย อัฐธรรมรัตน์ (2525:55) ที่พบว่าโรงเรียนประถมศึกษาที่มีความต้องการครูที่มีคุณสมบัติด้านบุคลิกลักษณะและอุปนิสัยความเป็นครูในเรื่องการรู้จักหาใช้และออมทรัพย์อย่างเหมาะสมด้วย

สาเหตุที่ครูส่วนใหญ่มีคุณธรรมด้านความมีมนุษยสัมพันธ์และความพอดี (ประหยัด เรียบง่าย) อาจเป็นผลมาจากการศึกษาอบรมและการกระตุ้นเตือน ตลอดจนการได้รับความคาดหวังจากสถาบันที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรครูทั้ง 3 สถาบัน อันได้แก่ ครูสภา สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและกรรมการฝึกหัดครู ที่ได้กำหนดคุณธรรมของครูไว้สอดคล้องกันในเรื่องของการดำรงชีวิตเรียบง่าย ประหยัด ละเว้นอบายมุขและประพฤตินั้นเป็นแบบอย่างที่ดีของศิษย์ (คณะกรรมการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ม.ป.ป.) นอกจากนั้นครูยังได้รับการกระตุ้นจากโครงการคณะกรรมการสร้างเสริมคุณธรรมที่สอดคล้องกับเรื่องความมีมนุษยสัมพันธ์และความพอดี (ประหยัด เรียบง่าย) ไว้หลายกิจกรรม เช่น กิจกรรมแก่ครูผู้มีวิญญาน หัวใจของครู รวมใจใฝ่รักศิษย์ ปัญหานำรู้สำหรับครู และบ่วงเสน่ห์หา เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2528:11) อีกประการหนึ่งอาจเนื่องมาจากครูส่วนใหญ่เป็นครูที่อยู่ในท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับครูและนักเรียนในโรงเรียนของตนเป็นอย่างดี จึงมีการแสดงออกด้านมนุษยสัมพันธ์อยู่ในเกณฑ์ดี มีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ไม่หรูหราฟุ่มเฟือย ประกอบกับมีการระดมทรัพย์ที่ต้องรับผิดชอบจึงไม่มีโอกาสใช้จ่ายไปในทางที่ไม่จำเป็น หรือจำเป็นจะต้องดำรงชีพอยู่ด้วยความพอดีเพื่อให้เหมาะกับสภาพเศรษฐกิจของครอบครัว นอกจากนั้นนโยบายของบางจังหวัดในเขตการศึกษา 6 โดยเฉพาะจังหวัดอ่างทอง ไม่สนับสนุนให้

ข้าราชการทำคนทรูหราบุ่มเฟื่อย และยังส่งเสริมให้ละเว้นจากอบายมุขทั้งปวง โดยจัดทำโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของข้าราชการ (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอ่างทอง 2529:103) สิ่งเหล่านี้อาจเป็นผลต่อการแสดงออกถึงความเป็นผู้มีคุณธรรมของครูด้วย

เป็นที่น่าสังเกตว่า ผลการประเมินคุณธรรมดังกล่าวจากเครื่องมือการประเมินทั้ง 3 ลักษณะ (ค.ป.1 ค.ป.2 และ ค.ป.3) อยู่ในระดับใกล้เคียงกัน โดยมีครูจำนวน 21 คน 23 คน และ 24 คน ที่มีคุณธรรมด้านความมีมนุษยสัมพันธ์อยู่ในระดับพึงพอใจจากจำนวนครูทั้งหมด 24 คน ส่วนคุณธรรมด้านความพอคิ (ประหยัด เรียบง่าย) นั้น มีครูทุกคนที่มีคุณธรรมนี้อยู่ในระดับพึงพอใจจากการประเมินของเครื่องมือ 2 ลักษณะแรก แต่ผลจากการประเมินจากแบบวัดคุณธรรมของครูประถมศึกษา (ค.ป.3) มีครูเพียงครึ่งหนึ่งเท่านั้นคือร้อยละ 54.17 ที่มีคุณธรรมข้อนี้อยู่ในระดับพึงพอใจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูจำนวนประมาณครึ่งหนึ่งที่เหลือยังมีคุณธรรมด้านนี้ไม่ถึงขั้นการยอมรับคุณค่าและเห็นประโยชน์นั่นเอง

3.2 คุณธรรมที่ครูส่วนน้อยมีอยู่ในระดับพึงพอใจ

จากผลการประเมินปรากฏว่าคุณธรรมที่ครูส่วนน้อยมีอยู่ในระดับพึงพอใจคือ ความอดทนอดกลั้น (ควบคุมตนเองได้) และความขยันหมั่นเพียร ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิรัตน์ เลหาวัฒน์ (2524:85) ที่พบว่าพฤติกรรมที่เป็นที่ประทับใจในทางลบของนักเรียนคือ การแสดงกิริยาวาจาไม่สุภาพ (ก้าวร้าว) และขาดความอดทนอดกลั้น และผลการวิจัยของ เฉลียว บุรีภักดี และคณะ (2520:367-369) พบว่า ลักษณะของครูที่คนไม่ชอบมากที่สุดคือ ครูที่ขาดความรับผิดชอบ เจ้าอารมณ์ ขาดความยุติธรรม และเห็นแก่ตัว นับว่าพฤติกรรมเช่นนี้เป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดผลเสียแก่การเรียนรู้ของนักเรียนอย่างยิ่ง ดังเช่นผลการวิจัยของ ดิลก เรืองบุญรอด และคณะ (2523:38-43) ที่พบว่าพฤติกรรมที่ทำให้เกิดผลเสียต่อการเรียนรู้ของนักเรียนคือ พฤติกรรมก้าวร้าวของครู ดังนั้นผู้เป็นครูจึงควรพิจารณาปรับปรุงตนเองในด้านนี้ให้เป็นไปในทางที่ถูกที่ควรด้วยเพื่อจะช่วยให้เด็กนักเรียนมีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องขอบเขตหน้าที่และเกณฑ์มาตรฐานของการสอนระดับประถมศึกษาของ อำไพ สุจริตกุล และคณะ (2518:19) ที่พบว่าครูควรมีเจตคติที่ดีในเรื่องของการเข้มแข็งอดทนและรู้จักควบคุมอารมณ์ด้วย เนื่องจากคนที่เป็นครูนั้นจะต้องคิดอยู่เสมอว่าเราเป็นครูเขา การอดทนต่อความเหน็ดเหนื่อยทางกายและจิต อดทนต่ออุปสรรคทุกชนิด การอดทนเอาชนะอุปสรรคเป็นเครื่องทดสอบความเข้มแข็ง อดทนด้วยปัญญาเห็นประโยชน์ของผู้อื่น (อำไพ สุจริตกุล 2527:9) ดังนั้นจึงควรมีการ

พัฒนาคุณธรรมด้านความมอดทนอดกลั้น (ควบคุมตนเองได้) ให้เกิดในตัวครูมากขึ้น

สาเหตุอีกด้านหนึ่งที่ทำให้ครูส่วนน้อยมีคุณธรรมความมอดทนอดกลั้น อาจเป็นเพราะงานของครูเป็นงานหนัก ต้องใช้พลังสติปัญญาความสามารถ ความมานะพากเพียรพยายาม ความมอดทนอดกลั้นสารพัด ประกอบกับครูมีภาระหน้าที่ทั้งงานสอน งานสนับสนุนการสอนและงานพิเศษอื่น ๆ ครูต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ รอบด้านโดยเฉพาะปัญหาเศรษฐกิจ เงินเดือนที่ได้รับกับค่าครองชีพไม่สมดุลย์กัน ครูต้องมีภาระมากในการรับผิดชอบต่อตนเองและครอบครัว ทำให้รายจ่ายสูงกว่ารายรับ (กระทรวงศึกษาธิการ 2526:74) อันเป็นผลทำให้ครูแสดงพฤติกรรมด้านคุณธรรมความมอดทนอดกลั้น ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

ผลการประเมินที่พบว่า มีครูส่วนน้อยที่มีคุณธรรมด้านความขยันหมั่นเพียรนั้น เป็นสิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะความขยันหมั่นเพียรใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตของความเป็นครู เพราะ "งานของครูนั้นเป็นงานที่ซับซ้อนและละเอียดอ่อน คนเป็นครูจึงต้องขยันใฝ่หาความรู้และแสวงหาวิธีการที่จะพัฒนานักเรียนให้ตีความมุ่งหมาย" (สุมนอมรวินิจฉัย 2528:9) ดังจะเห็นได้จากความคิดเห็นของนักการศึกษาและผลการวิจัยต่าง ๆ ที่ให้ความสำคัญเรื่องของความขยันหมั่นเพียรไว้เป็นอันดับแรก เช่น ภิญโญ สาธร (2515:79) แสดงทัศนะว่า สิ่งที่ครูควรปฏิบัติให้มากที่สุดคือ ความใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ตรงกับความคิดเห็นของ บุญถิ่น อัตถากร (2514:10) ที่กล่าวว่าครูควรเป็นผู้มีความรู้ คือ มีทั้งความรู้ในเนื้อหาวิชาซึ่งจะต้องสั่งสมเพิ่มพูนอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสนีย์ มีทรัพย์ (2522:53) ที่ได้รวบรวมความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในด้านอุดมคติของครูว่าครูควรจะเป็นผู้ใฝ่หาความรู้ใส่ตนเองอยู่เสมอ นอกจากนั้น นิคม ช่วยปลัด (2522:53) ยังได้รวบรวมคุณลักษณะของครูที่ได้จากความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในเรื่องนี้อยู่ในลำดับแรกเช่นกัน คือ ความพยายามใฝ่หาความรู้และวิธีการใหม่ ๆ อยู่เสมอ แม้ว่าการฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา จะพยายามสอดแทรกคุณธรรมนี้ขณะฝึกอบรมก็ตาม พฤติกรรมคุณธรรมของครูก็ยังไม่อยู่ในระดับน่าพึงพอใจ ทั้งนี้เนื่องจาก ครูมีภาระงานสอนและงานอื่น ๆ มาก จึงไม่มีเวลาแสวงหาความรู้เพิ่มเติม และจัดหาสื่อการเรียนการสอน ตลอดจนจัดสิ่งแวดล้อมทางการศึกษา เช่น จัดป้ายนิเทศ การตกแต่งห้องเรียน และการจัดหาหนังสืออ่านเพิ่มเติมมาให้แก่นักเรียนศึกษาสภาพเช่นนี้ตรงกับผลงานวิจัยของ น้อย อัฐธรรมรัตน์ (2525:58-59) ที่พบว่า สภาพเป็นจริงของครูในเรื่องการเป็นผู้ที่ทันสมัยในด้านวิชาการ สนใจและติดตามความเคลื่อนไหวในวงการศึกษ

ตลอดจนแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ทั้งจากสภาพที่ต้องการมาก ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่น่าวิตกอย่างยิ่ง เพราะคุณสมบัติด้านวิชาการดังกล่าวเป็นคุณสมบัติที่นับว่าจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับครู

3.3 ข้อสังเกตเกี่ยวกับจำนวนครูที่มีคุณธรรมอยู่ในระดับพึงพอใจตามเครื่องมือการประเมินทั้ง 3 แบบ โดยพบว่า มีครูจำนวน 20 คน จาก 24 คน คิดเป็นร้อยละ 83.33 ที่มีคุณธรรมตามเกณฑ์การประเมิน และในจำนวนนี้มีครู 8 คนที่มีคุณธรรมครบทั้ง 12 คุณธรรม แต่ถ้าแยกพิจารณาจำนวนครูที่มีคุณธรรมอยู่ในระดับพึงพอใจจากเครื่องมือแต่ละแบบจะพบว่า จากแบบวัดคุณธรรมของครูประถมศึกษา (ค.ป.1) มีครูจำนวน 17 คนที่มีคุณธรรมต่าง ๆ อยู่ในระดับพึงพอใจตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไป และในจำนวนนี้มีครูจำนวน 4 คนที่มีคุณธรรมครบทั้ง 12 คุณธรรม เช่นเดียวกับแบบสัมภาษณ์นักเรียนเกี่ยวกับคุณธรรมของครูประถมศึกษา (ค.ป.2) ที่พบว่ามีครูจำนวน 22 คน ที่มีคุณธรรมต่าง ๆ อยู่ในระดับพึงพอใจตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไป และมีครูจำนวน 14 คนที่มีคุณธรรมครบทั้ง 12 คุณธรรม ในขณะที่จากแบบวัดคุณธรรมของครูประถมศึกษา (ค.ป.3) มีครูเพียง 6 คนเท่านั้นที่มีคุณธรรมต่าง ๆ อยู่ในระดับพึงพอใจตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไป และไม่มีครูคนใดเลยที่มีคุณธรรมครบทั้ง 12 คุณธรรม จากแบบประเมินนี้

ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากความแตกต่างของเครื่องมือทั้ง 3 แบบ กล่าวคือ แบบวัดคุณธรรมของครูประถมศึกษา (ค.ป.1) เป็นการประเมินการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยใช้พฤติกรรมด้านคุณธรรมของครู ไปแก้ไขสถานการณ์ที่เป็นปัญหา ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวเป็นสิ่งที่ต้องเกี่ยวข้องระหว่างบุคคล โดยที่พฤติกรรมหนึ่งจะเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดปฏิกิริยาจากบุคคลอื่น หรือเป็นสิ่งที่ทำให้คนอื่น ๆ มีพฤติกรรมต่าง ๆ ได้ด้วย เนื่องจากแต่ละคนจะมีความต้องการ แรงกระตุ้น แรงจูงใจ หรือวิธีการรับรู้สิ่งต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบส่วนบุคคลอยู่แล้วเมื่อเข้าไปอยู่ในกลุ่มหรือสังคม ก็จะเป็นตัวหนุนนำมีอิทธิพลต่อตัวเราว่าจะแสดงออกอย่างไร และต่อใครด้วย (อรรถชัย ชื่นมณูชัย 2519:23) การตอบแบบวัดคุณธรรมฉบับนี้จึงเป็นการรับรู้และตัดสินใจของครูว่า สถานการณ์เช่นนั้นเป็นปัญหาที่ต้องเข้าไปแก้ไขร่วมกับผู้อื่น หรือเข้าไปแก้ไขด้วยตนเองเพียงใด จากผลการประเมินแสดงให้เห็นว่าครูส่วนใหญ่ถือว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นเป็นหน้าที่ที่ต้องเข้าไปแก้ไขด้วยตนเอง (ขั้นที่ 5 ของการรับรู้ในการแก้ปัญหา) เพราะปัญหาเหล่านั้นจะมีผลกระทบอันจะก่อให้เกิดผลเสียแก่ส่วนรวมด้วย

แบบสัมภาษณ์นักเรียนเกี่ยวกับคุณธรรมของครูประถมศึกษา (ค.ป.2) เป็นเครื่องมือที่ประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครูแล้วพบว่า มีครูที่ผ่านเกณฑ์มากที่สุดในจำนวนเครื่องมือทั้ง 3 แบบ อาจเป็นเพราะการสัมภาษณ์นักเรียนมีโอกาสพบการแสดงผลพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความ

เป็นผู้มีคุณธรรมของครูได้มาก จึงเป็นผลทำให้ครูส่วนใหญ่ผ่านเกณฑ์จากเครื่องมือนี้ ส่วนสาเหตุที่มีครูจำนวนน้อยผ่านเกณฑ์การประเมินจากแบบวัดคุณธรรมของครูประถมศึกษา(ค.ป.3) นั้นอาจเนื่องมาจากการแสดงพฤติกรรมภายในอันได้แก่ ความรู้สึก การรับรู้ การจำ การคิด หรือการตัดสินใจ โดยใช้คุณธรรมที่มีอยู่ของครูกับสถานการณ์ที่ยกมาให้นั้น เป็นสิ่งที่ครูอาจรับรู้และตอบสนองตามคำสั่งหรือตั้งใจและพอใจตอบสนองเท่านั้น แต่ไม่ถึงขั้นยอมรับคุณค่าและแสดงความนิยมและยึดมั่นในคุณค่าของคุณธรรมบางคุณธรรม ซึ่งอาจเป็นเพราะครูไม่ได้อยู่ในสถานการณ์จริง เมื่อจะแสดงความคิดเห็นหรือตอบคำถามของสถานการณ์นั้น ๆ

เมื่อนำผลการประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครูดังกล่าวไปพิจารณาเปรียบเทียบกับสัดส่วนของประสิทธิผลจากการฝึกอบรมที่ได้กำหนด "อัตราส่วนความรู้ ทักษะและเจตคติเป็น 1:2:3 โดยประมาณ ให้เนื้อหาด้านเจตคติและคุณธรรมมากที่สุด" และรูปแบบของกระบวนการฝึกอบรมทางไกลที่สร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดข้อหนึ่งที่กำหนดว่า "กระบวนการฝึกอบรมมุ่งเน้นให้เกิดคุณธรรมนำการปฏิบัติจริงและอ้างอิงความรู้ ปลุกเร้าให้ครูเห็นความสำคัญของวิชาชีพ และเกิดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน" (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2529: 10-12) ย่อมแสดงให้เห็นว่า ผลการประเมินเป็นไปตามที่โครงการมุ่งหวังไว้ ถึงแม้ว่าเวลาจะผ่านไปถึง 4 เดือนแล้วก็ตาม เจตคติและคุณธรรมดังกล่าวก็ยังคงมีอยู่ในตัวครู

4. ผลการศึกษาพฤติกรรมด้านการจัดการเรียนการสอนและพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครูประถมศึกษา เขตการศึกษา 6 ภายหลังการฝึกอบรม 5 เดือน

ผลการศึกษาพฤติกรรมด้านการจัดการเรียนการสอนภายหลังการฝึกอบรม 4 เดือนนั้นพบว่า มีกิจกรรมที่ครูทุกคนนำไปปฏิบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้จำนวน 18 กิจกรรม และครูแต่ละคนนำกิจกรรมการเรียนการสอนไปใช้อยู่ระหว่าง 24 ถึง 33 กิจกรรม ซึ่งมีความแตกต่างกับผลการประเมินภายหลังการฝึกอบรม โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมที่พบว่า มีกิจกรรมที่ครูทุกคนนำไปปฏิบัติจำนวน 10 กิจกรรม และครูแต่ละคนนำกิจกรรมไปใช้อยู่ระหว่าง 10 ถึง 28 กิจกรรม แสดงว่า ภายหลังจากการฝึกอบรม 5 เดือน และช่วงเวลาอีก 4 เดือนต่อจากนั้น ครูมีการนำความรู้ไปใช้น้อยกว่าภายหลังการฝึกอบรม 4 เดือน ซึ่งหมายถึงว่าระยะเวลาหลังการฝึกอบรมเป็นตัวแปรสำคัญต่อการนำความรู้ไปใช้ ยิ่งระยะเวลาหลังการฝึกอบรมมากขึ้น การนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้จะยิ่งลดน้อยลง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการนำความรู้ไปใช้นั้นเอง ปัจจัยที่มีอิทธิพลที่มีผลต่อการนำความรู้ไปใช้นั้นน่าจะมาจากสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

4.1 การติดตามและการนิเทศการศึกษา ทั้งจากศึกษานิเทศก์และจากผู้บริหารโรงเรียน พบว่าแม้จะมีการนิเทศและติดตามผล แต่มีลักษณะเป็นแบบการเยี่ยมเยียนและพบปะครูเท่านั้น มิได้มีการนิเทศและแนะนำด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างจริงจัง โรงเรียนแห่งนี้ผู้บริหารโรงเรียนได้มีการนิเทศภายในโดยจัดทำโครงการนิเทศการเรียนการสอนขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์อย่างยิ่ง หากได้มีการนิเทศกันอย่างจริงจัง จากการสังเกตพบว่าครูแต่ละคนจะมีสมุดนิเทศคนละ 1 เล่ม เพื่อให้ผู้บริหารได้บันทึกหลังจากที่ได้มีการสังเกตการสอนแล้ว แต่ก็เป็นการนิเทศที่ไม่เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ อย่างไรก็ตามก็นับว่าได้มีการนิเทศและติดตามผลอันมีผลทำให้ครูมีการตื่นตัวในการนำความรู้ไปใช้ในการเรียนการสอนด้วย

4.2 การบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียน จากรายงานของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พบว่า ครูใหญ่มีคุณสมบัติในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอ เช่น ทักษะความสามารถทางวิชาการกับการวางแผน ครูใหญ่ไม่อาจให้คำแนะนำทางวิชาการแก่ครูน้อยเท่าที่ควร คงเน้นแต่งานเอกสารธุรการ ทำให้ครูน้อยขาดผู้ชี้แนะเชิงวิชาการ ครูใหญ่มักไม่ติดตามควบคุมการปฏิบัติการสอนของครู การปฏิบัติการสอนจึงขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบของครูแต่ละคน นอกจากนี้ผลการวิจัยดังกล่าวยังพบว่าครูใหญ่อายุโส คือ มีวัยประมาณ 50 ปีขึ้นไป แม้จะมีประสบการณ์มาก แต่ก็มีภาวะที่เสื่อมในการทำงานน้อยลง และมีแนวโน้มที่จะยึดความคิดของตนเป็นใหญ่ และประสบการณ์ที่สั่งสมมานานของครูใหญ่อายุโสจะถูกนำมาประยุกต์ใช้ในเชิงวิชาการเกี่ยวกับการเรียนการสอนตามหลักสูตรไม่ได้มากนัก ผลการวิจัยดังกล่าวยังมีความสอดคล้องกับข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ด้วย

4.3 ครูผู้สอน พบว่าขวัญและกำลังใจของครูผู้สอนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการนำความรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครูอย่างยิ่ง ขวัญและกำลังใจในที่นี้ได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจ สภาพครอบครัว การได้รับการยอมรับจากผู้บริหารและเพื่อนครู การได้รับการพิจารณาความดีความชอบ และความสัมพันธ์อันดีต่อกันของผู้บริหารและเพื่อนครู นอกจากนั้นยังพบว่าคุณลักษณะของครูและเจตคติที่ดีต่ออาชีพครู ยังส่งผลต่อการนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานด้วย

4.4 ปัจจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ สภาพของโรงเรียน ความพร้อมและความเข้าใจในหลักสูตรและการสอน เนื้อหาวิชา สื่อการเรียนการสอน การสอนซ่อมเสริม การวัดและประเมินผล และแหล่งค้นคว้าความรู้อื่น ๆ ครูส่วนใหญ่มีความพร้อมในแง่ของการเตรียมการสอนค่อนข้างดี แต่การปฏิบัติจริงมักสอนโดยยึดตัวครูเป็นศูนย์กลางและเน้นเนื้อหาวิชา

มากกว่าทักษะการฝึกปฏิบัติ ทั้งนี้เนื่องมาจากนโยบายเร่งรัดคุณภาพที่อาจเป็นไปได้ มีการจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งค้นคว้าความรู้อื่น ๆ ให้เอื้อต่อการเรียนรู้และการนำความรู้ไปใช้ เช่น ห้องสมุด ห้องสหกรณ์ ห้องดนตรี ห้องนันทนาการ และห้องพยาบาล เป็นต้น อันเป็นผลสนับสนุนทำให้ครูสามารถนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติมากยิ่งขึ้น ด้านสื่อการเรียนการสอนพบว่า โรงเรียนได้จัดสื่อการเรียนการสอนค่อนข้างพอเพียง แต่ครูมีการนำไปใช้ค่อนข้างน้อย นอกจากนั้นในเรื่องของการวัดผลประเมินผล และการสอนซ่อมเสริม พบว่าครูส่วนใหญ่มีการจัดทำกันในช่วงการเร่งรัดคุณภาพเท่านั้น แต่ก็นับว่าได้มีการจัดทำกันอย่างจริงจัง

กิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูนำไปปฏิบัติสอดคล้องกันทั้งสองช่วงเวลาได้แก่ การบรรยายและอธิบาย การใช้เพลง การให้แรงเสริม การเล่าข่าวเหตุการณ์ การเล่าเรื่องเล่านิทานเล่าเหตุการณ์ การสนทนาข้ามเข้า และการแบ่งกลุ่มให้นักเรียนทำงานร่วมกัน กิจกรรมที่พบภายหลังการฝึกอบรม 4 เดือน แต่พบค่อนข้างน้อยภายหลังการฝึกอบรม 5 เดือน ได้แก่ การเตรียมนักเรียน การเตรียมความพร้อม การนำเข้าสู่บทเรียน การอภิปราย การใช้เกม การสรุปบทเรียน การทบทวนบทเรียน การทดสอบก่อนและหลังเรียน เป็นต้น กิจกรรมที่พบว่าไม่มีการนำไปปฏิบัติเลยทั้งสองช่วงได้แก่ การเชิญวิทยากรมาบรรยายและสาธิต การแสดงละครและการโต้วาที

ผลการศึกษาพฤติกรรมด้านคุณธรรม โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมภายหลังการฝึกอบรม 5 เดือน พบว่ามีความสอดคล้องกับผลการประเมินภายหลังการฝึกอบรม 4 เดือนเป็นอย่างมากโดยสอดคล้องเกี่ยวกับพฤติกรรมคุณธรรมที่ครูมีอยู่ในระดับมาก ระดับปานกลาง และระดับน้อย ยกเว้นเรื่องความพอดีประหยัดเรียบง่าย แต่ก็นับว่าผลการประเมินดังกล่าวอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน แสดงว่าพฤติกรรมคุณธรรมของครูเป็นพฤติกรรมที่ตัวครูเอง สามารถบ่งชี้หรือแสดงออกด้วยตนเองตามลักษณะของการประเมินโดยแบบวัดคุณธรรมของครูประถมศึกษา (ค.ป.1 และ ค.ป.3) และแบบสัมภาษณ์นักเรียนเกี่ยวกับคุณธรรมของครูประถมศึกษา (ค.ป.2) ซึ่งให้ผลใกล้เคียงกับการสังเกตโดยผู้วิจัยเองในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ข้อค้นพบดังกล่าวอาจถือว่าเป็นพฤติกรรมคุณธรรมของครูประถมศึกษาที่แท้จริงได้ แสดงว่า คุณธรรมแห่งความเป็นครูอันได้แก่ ความเป็นผู้มีอุดมการณ์ยึดมั่นในอาชีพ ยึดมั่นต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีจรรยาบรรณของความเป็นครู มีความเมตตารักเด็ก บรรารณาคือต่อเด็ก มีความรับผิดชอบในหน้าที่และมีมนุษยสัมพันธ์อันดี เป็นต้น เกิดจากอุปนิสัยใจคอ ทัศนคติ ค่านิยม ความสำนึกและมโนธรรมส่วนตัวอันเป็นสิ่งที่ได้รับการปลูกฝังมาจากการศึกษาอบรมและการกระตุ้นเตือนให้ตระหนักในหน้าที่รับผิดชอบอยู่ตลอดเวลา

ซึ่งมีข้อนำสังเกตเพิ่มเติมดังนี้

พฤติกรรมคุณธรรมที่ค้นพบว่าครูส่วนใหญ่มีอยู่ในระดับมากอันได้แก่ ความเมตตากรุณา ความมีมนุษยสัมพันธ์ และความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ นั้นเป็นคุณธรรมที่แสดงถึงความเป็นครูโดยแท้จริง โดยเฉพาะความเมตตากรุณานับเป็นสิ่งที่ครูทุกคนจะขาดเสียมิได้เพราะความรัก ความเอาใจใส่ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ศิษย์เป็นเสมือนสายใยแห่งความผูกพัน ที่มีต่อกันระหว่างศิษย์และครู อันจะเป็นแรงกระตุ้นให้ครูได้ทำหน้าที่ครูโดยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความจริงใจต่อศิษย์ ความเป็นผู้มีบุคลิกน่าเลื่อมใส แต่งกายสะอาดเรียบร้อย เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดศรัทธาต่อศิษย์เช่นกัน ส่วนในด้านความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ นั้นถือว่าคนที่เป็นครูควรเป็นผู้นำในเรื่องนี้โดยตรง ดังนั้นครูจึงต้องกระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ และผู้อื่นตลอดเวลา

พฤติกรรมคุณธรรมที่พบว่าครูมีอยู่ในระดับน้อย อันได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร ความอดทนอดกลั้น ความเชื่อมั่นในตนเอง และความมีเหตุผล นั้นนับว่าเป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะความขยันหมั่นเพียร และความอดทนอดกลั้น ซึ่งการประเมินในช่วงเวลาทั้งสองสัปดาห์ด้วยกัน อันมีสาเหตุและปัจจัยที่เป็น เช่นนี้ เหมือนกันดังได้กล่าวแล้วในผลการประเมินภายหลังการฝึกอบรม 4 เดือน ข้อค้นพบนี้หน่วยงานต้นสังกัดน่าจะได้มีการแก้ไขและหาทางกระตุ้นเตือนให้ครูมีคุณธรรมค่านี้อีกเพิ่มขึ้น อันจะก่อให้เกิดผลดีแก่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนด้วย เนื่องจากคนที่เป็นครูจะต้องเป็นผู้ศึกษาอยู่ตลอดชีวิตและจะต้องอดทนต่ออุปสรรคนานัปการ

5. การศึกษาสภาพการเตรียมการสอนของครูประถมศึกษาภายหลังการฝึกอบรม

จากการศึกษาสภาพการเตรียมการสอนของครูประถมศึกษาภายหลังการฝึกอบรมนี้ ได้พบข้อนำสนใจดังนี้

5.1 สภาพการเตรียมการสอนโดยทั่วไป

ผลการวิจัยพบว่าครูส่วนใหญ่มีความคิดว่าการเตรียมการสอนช่วยให้ครูคนอื่นสอนได้เมื่อมีเหตุจำเป็นและยังช่วยลดเวลาในการสอนของครูอื่นทั้งยังถือว่าเป็นระเบียบที่ต้องปฏิบัติด้วย แสดงว่าครูส่วนใหญ่เห็นความสำคัญของการเตรียมการสอน เพราะการเตรียมการสอนช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างต่อเนื่องไม่ติดขัดและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นปลายเปิดที่พบว่าครูมีความต้องการและคาดหวังว่าต้องการให้ครูทุกคนได้มีการเตรียมการสอนเพื่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจะดีขึ้น แต่ก็มีครูบางคนที่คิดว่าหากมีความชำนาญใน

การสอนแล้วก็ไม่จำเป็นต้องเตรียมการสอนก็ได้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากมีครูส่วนหนึ่งที่สอนประจำกลุ่ม
 ประสพการณ์เดิมและชั้นเรียนเดิมมาเป็นเวลาหลายปีทำให้คิดว่าเป็นการเสียเวลาและไม่เป็นประโยชน์
 อีกทั้งยังคิดว่าเป็นการยุ่งยากและลำบากในการเตรียมอีกด้วย ซึ่งขัดกับหลักการสอนที่ว่า ไม่ว่าจะครู
 จะเก่งหรือมีความแม่นยำในเนื้อหาสักปานใดก็ควรจะมีการเตรียมการสอนก่อนเสมอเพื่อให้การเรียน
 การสอนมีประสิทธิภาพและตรงตามความมุ่งหมายของบทเรียน (ทองทิพย์ วรรณพัฒน์ และคณะ
 2522:131) ผู้วิจัยคิดว่าหากครูที่คิดเช่นนี้เพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ จะเป็นผลเสียต่อประสิทธิภาพการ
 เรียนการสอนมากขึ้น ดังนั้นจึงไม่ควรให้ครูสอนซ้ำชั้นเดิมและวิชาเดิมนานเกินไป ควรจะให้โอกาส
 ครูได้เลือกชั้นและกลุ่มประสพการณ์อื่นสอนบ้าง

ครูส่วนใหญ่ได้รับการแนะนำหรือนิเทศในด้านต่าง ๆ เช่น สื่อการเรียนการ
 สอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การทำบันทึกการสอน และการวัดและประเมินผล แสดงว่า
 ครูส่วนใหญ่มีความรู้ในเรื่องของการเตรียมการสอนในด้านต่าง ๆ เพียงพอที่จะสามารถจัดกิจกรรม
 การเรียนการสอนให้เป็นไปตามแนวหลักสูตรได้เนื่องจากการเรียนการสอนตามแนวนี้ได้เน้นในด้าน
 ทักษะการปฏิบัติมากกว่าการท่องจำและทฤษฎี การสอนของครูประถมศึกษาปัจจุบันจะมีประสิทธิภาพ
 เพียงใดขึ้นอยู่กับ การเตรียมการสอนด้วย ดังนั้นครูจึงต้องมีแผนการสอนและเตรียมวัสดุการสอนให้
 พร้อมมากกว่าการสอนตามวิธีดั้งเดิม (ปรัชญา เวสารัชช 2524:131)

ในด้านการทราบล่วงหน้าเกี่ยวกับชั้นและกลุ่มประสพการณ์ที่สอน ครูส่วนใหญ่
 ทราบก่อนวันเปิดภาคเรียนในปีการศึกษาใหม่ประมาณกว่า 1 สัปดาห์ถึง 1 เดือน และบางท่านทราบ
 ก่อนโรงเรียนเปิดในปีการศึกษาที่แล้ว ทั้งนี้เพราะสอนประจำกลุ่มประสพการณ์เดิมเป็นเวลา
 หลายปีแล้ว และบางคนต้องตามสอนเด็กทุกปีจนถึงชั้น ป.6 ข้อค้นพบแสดงว่าครูได้มีการเตรียม
 พร้อมเพื่อจะสอนล่วงหน้าก่อนโรงเรียนเปิดและถึงแม้ว่าจะมีครูบางคนที่ไม่ทราบเมื่อวันเปิดภาคเรียน
 ก็ตาม ครูก็ยังมี การเตรียมการสอนในลักษณะต่าง ๆ กันเช่น เตรียมตัวเพื่อจะสอนในแต่ละวัน
 เตรียมก่อนเปิดภาคเรียน และเตรียมก่อนเข้าห้องเรียน นอกจากนั้นยังมีการบันทึกการสอนด้วยดัง
 จะเห็นได้จากเมื่อครูมีความจำเป็นไม่สามารถสอนตามตารางได้ก็จะมอบหมายให้ครูที่ว่างทำการ
 สอนแทนตามบันทึกการสอน ข้อค้นพบนี้เห็นว่าแตกต่างจากผลการวิจัยของ น้อย อัฐธรรมรัตน์ (2525:
 59) ที่พบว่าคุณสมบัติด้านการสอนเรื่องการเตรียมการสอน ได้รับการประเมินต่ำกว่าเรื่องอื่น ๆ
 ทั้งหมด ย่อมแสดงให้เห็นว่าครูประถมศึกษาไม่ค่อยจะได้เตรียมการสอนเท่าใดนัก เช่นเดียวกับ
 งานวิจัยของ บุญช่วย จันทร์พรหมมา 2524:74) ที่พบว่าครูประถมศึกษาไม่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ

สภาพที่เป็นจริงในด้านการเตรียมการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาต่ำกว่าที่คาดไว้ แสดงว่าควรจะได้มีการปรับปรุงให้มีการเตรียมการสอนให้มากขึ้นกว่านี้ ผลการวิจัยดังกล่าวได้วิจัยก่อนที่ครูจะเข้ารับการฝึกอบรมตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าภายหลังจากการฝึกอบรมแล้ว ครูได้มีการตื่นตัวและเล็งเห็นประโยชน์และความสำคัญของการเตรียมการสอน จึงมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านนี้ไปในทางที่ดีขึ้นดังกล่าว

5.2 สภาพการเตรียมการสอนระยะยาว

การเตรียมการสอนระยะยาวเป็นการเตรียมการสอนที่ครูจะต้องวางแผนเป็นระยะเวลาตลอด 1 ปี 1 ภาคการศึกษาหรือ 1 เดือนว่าจะสอนอะไรบ้าง ข้อค้นพบแสดงว่าครูส่วนใหญ่ได้มีการเตรียมการสอนระยะยาวตามลักษณะดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากการทราบล่วงหน้าก่อนโรงเรียนเปิดในภาคการศึกษาใหม่ว่าจะสอนกลุ่มประสบการณ์ใดและชั้นเรียนใด โดยมีการทำความเข้าใจหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง และรายละเอียดของหลักสูตร ตลอดจนศึกษาเฉพาะกลุ่มประสบการณ์และชั้นที่สอน เป็นที่น่าสังเกตว่ามีครูบางคนไม่ได้ศึกษาหลักสูตรเพราะเหตุว่าไม่เคยเห็นเอกสารหลักสูตรเลย ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่ไม่น่าเป็นไปได้ แต่ทั้งนี้อาจเป็นเพราะไม่มีเอกสารหลักสูตรเพียงพอสำหรับครูในโรงเรียน หรืออาจมีการเก็บรักษาไว้ในห้องครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ซึ่งไม่สะดวกแก่การหยิบใช้ก็เป็นได้ ผู้วิจัยคิดว่าจุดบกพร่องดังกล่าวเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหลักสูตรไม่ได้อยู่ที่ว่าเขียนหลักสูตรได้ดีหรือไม่เพียงใด แต่อยู่ที่ตัวครูซึ่งเป็นตัวจักรสำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ (สมิทร คุณานุกร 2523:123) และในการที่จะสามารถนำหลักสูตรไปใช้ให้ได้ผลเพื่อให้เยาวชนไทยมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้นั้น ผู้ที่เป็นครูจึงควรจะต้องรู้จักและทำความเข้าใจหลักสูตรให้กระจ่างแจ้งตามที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้บัญญัติบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของครูประถมศึกษาไว้ 25 ประการ โดยกำหนดเรื่องนี้ไว้เป็นอันดับแรก คือ การค้นคว้าหาความรู้ ทำความเข้าใจในเรื่องของหลักสูตร เอกสารหลักสูตร วิธีสอน การวัดผลการประเมินผล และการใช้แบบประเมินผลแบบต่าง ๆ ตามแนวของหลักสูตร (อำไพ สุจริตกุล 2524:2)

ในด้านการศึกษาเอกสารประกอบหลักสูตร เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผล พบว่าครูส่วนใหญ่มีการศึกษาแผนการสอน คู่มือครู หนังสือแบบเรียน คู่มือการวัดและประเมินผล หนังสือแบบฝึกหัด และหนังสืออ่านประกอบ ศึกษาเนื้อหาและกิจกรรม

การเรียนการสอนโดยคิคกิจกรรมใหม่ ๆ เพื่อส่งเสริมประสบการณ์ให้ผู้เรียน ศึกษาทำความเข้าใจ ความคิดรวบยอด หลักการและเนื้อหาของกลุ่มประสบการณ์ ค้นคว้าเนื้อหาเพิ่มเติม และกำหนด ขอบข่ายของกิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จะจัดให้ผู้เรียน นอกจากนั้นครูบางคนยังมีการฝึกฝน กิจกรรมที่ไม่ถนัดหรือได้เตรียมวิทยากรไว้แทนด้วย ในด้านการศึกษาเกี่ยวกับวิธีวัดและประเมินผล ครูส่วนใหญ่ศึกษาจากเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ จากข้อสอบประเภทต่าง ๆ จากระเบียบการวัด และประเมินผล และเทคนิคการวัดผล เป็นต้น แสดงให้เห็นว่าครูส่วนใหญ่ได้มีการเตรียมตัวให้ พร้อมในเรื่องของการวางแผนการสอนระยะยาว

5.3 การเตรียมการสอนระยะสั้นและการทำบันทึกการสอน

ผลการวิจัยพบว่า มีครูส่วนใหญ่ได้จัดทำบันทึกการสอนล่วงหน้าก่อนสอนถึง 1 เดือน และมีการเตรียมตัวเพื่อจะสอนในแต่ละวัน ข้อค้นพบแสดงว่าครูส่วนใหญ่ได้มีการเตรียมตัว อยู่ในเกณฑ์ดี แต่ก็ยังพบว่ามีครูส่วนหนึ่งถึงแม้ว่าจะเป็นส่วนน้อยที่เตรียมตัวในช่วงเวลาว่างก่อนที่ จะสอนในวันนั้นหรือเวลาเข้าก่อนโรงเรียนเข้า และบางคนก็เตรียมก่อนเข้าห้องสอนประมาณ 5 นาที ซึ่งนับว่าสอดคล้องกับรายงานสรุปโครงการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพของการศึกษา ประชาบาล ที่พบว่า ครูมักไม่เตรียมการสอนหรือใช้เวลาเพียง 5 นาทีก่อนสอนเพื่อทบทวนเนื้อหา ที่จะสอน ทำให้การเรียนการสอนไม่บรรลุจุดประสงค์ที่หลักสูตรกำหนดไว้ครบถ้วน รายละเอียดใน การเตรียมการสอนในแต่ละด้านมีข้อสังเกตดังนี้

ในด้านการเตรียมเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนพบว่า ครูส่วนใหญ่ ได้มีการเตรียมโดยค้นคว้าเนื้อหาที่จะสอนจากตำราหลายเล่ม เนื่องจากเนื้อหาบางวิชาบางเรื่อง มีมากและละเอียดเกินไป เนื้อหาบางตอนก็ไม่ระบุไว้ในภาคผนวกและบางเรื่องยังยากเกินไปสำหรับ ระดับความรู้ของนักเรียนอีกด้วย อันอาจเป็นผลทำให้ครูบางคนวันไม่สอนในเนื้อหาส่วนนั้นนับว่าเป็น เรื่องที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง ดังนั้นจึงควรจัดหาหนังสือค้นคว้าเพิ่มเติมหรือเพิ่มรายละเอียดของเนื้อหา ไว้ในภาคผนวกตามที่ครูต้องการด้วย ในการเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอน ครูได้เตรียมให้ สอนกับวัตถุประสงค์การเรียนการสอนและเนื้อหา นับว่าครูส่วนใหญ่เตรียมโดยยึดจุดมุ่งหมายและเนื้อหา เป็นหลัก แสดงว่าครูมีความเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับการเตรียมกิจกรรม นอกจากนี้ยังพบว่าครูไม่มีความถนัดในเรื่องเทคนิควิธีสอนหลาย ๆ แบบ แต่ก็ยังมีครูที่ได้คิคกิจกรรมการเรียนการสอนใหม่ ๆ แทน สอดคล้องกับ สุนน อมรวิวัฒน์ และคณะ (2528:23) ที่กล่าวไว้ในชุดฝึกอบรมด้วยตนเองเรื่อง การเตรียมการสอนว่า ประการสำคัญในการเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอน คือ จะต้องศึกษา

กิจกรรมการเรียนการสอนทั้งหมดจากแผนการสอน ตรวจสอบดูว่ากิจกรรมแต่ละอย่าง สอนเนื้อหาใด และจุดประสงค์ใด สามารถสอนกิจกรรมนั้น ๆ ได้หรือไม่ ถ้าไม่ได้จะคิดกิจกรรมใดแทน แสดงว่าครูได้นำความรู้จากชุดฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน

ในด้านการเตรียมสื่อการเรียนการสอน พบว่าครูมีปัญหาเรื่องการขาดสื่อในการเตรียม ทั้งนี้เนื่องมาจากขาดงบประมาณในการจัดหาและไม่มีความสามารถในการจัดทำและที่สำคัญที่สุดคือ ไม่มีเวลาในการเตรียมสื่อและอุปกรณ์ นับว่าสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วงศ์จันทร์ วิมลพิทยกุล (2529:119) ที่พบว่า "ครูส่วนใหญ่ต้องการความช่วยเหลือและการเพิ่มพูนความรู้ในการผลิตและการใช้สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ มีความต้องการได้รับการบริการจากห้องสื่อการสอน ในด้านเอกสารเผยแพร่รายการสื่อการสอน ครูมีปัญหาในด้านงบประมาณในการจัดซื้อ ทัศนียภาพและอุปกรณ์ในการผลิตสื่อการสอน" ข้อค้นพบแสดงว่าควรมีการเพิ่มงบประมาณด้านนี้และจัดฝึกอบรมการทำสื่อที่จำเป็นและสามารถดัดแปลงใช้กับการเรียนการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์ จะช่วยให้การเตรียมการสอนของครูพร้อมยิ่งขึ้น เพราะสื่อการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการประถมศึกษา และจะได้ผลยิ่งขึ้นหากได้มีการกระตุ้นและสนับสนุนให้ครูใช้สื่อการสอนมากขึ้น

ด้านการเตรียมการวัดและประเมินผล พบว่าครูส่วนใหญ่ได้ศึกษาด้วยว่าวิธีการวัดและประเมินผล มีความเหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมเพียงใดและพบว่ามีปัญหา ดังนี้คือ การออกข้อสอบวัดจุดประสงค์การเรียนรู้ไม่ครอบคลุมตามที่หลักสูตรกำหนด การวัดและประเมินผลกับการเรียนการสอนไม่เป็นไปในแนวเดียวกัน และครูส่วนหนึ่งไม่เข้าใจหลักการวัดและประเมินผลด้านเจตคติดีพอ อีกทั้งยังไม่แน่ใจในการใช้แบบฟอร์มของการวัดผลในแบบ ป.02 เป็นต้น นอกจากนั้นยังพบว่าไม่สามารถวัดและประเมินผลให้ทันในชั่วโมงสอนได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อุกม คำชาติ (2529:127) ที่พบว่าครูส่วนใหญ่มีปัญหาการวัดและประเมินผลในด้านการขาดแบบทดสอบ ไม่มีเวลาสร้างเครื่องมือและแบบทดสอบ และไม่มีแบบทดสอบมาตรฐานและรายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการศึกษาของประชาชน ยังพบว่าครูไม่อาจวัดผลได้ตามที่คู่มือครูแนะนำไว้ เพราะวิธีการบางอย่างทำได้ยากและไม่สมจริง อีกทั้งยังมีจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่จะต้องวัดจำนวนมาก ครูไม่มีความสามารถวัดได้หลายด้าน เพราะมีภารกิจหลายด้าน ครูจึงไม่มีเวลาพอที่จะวัดได้ครบถ้วน เช่น ในเรื่องของการตรวจการบ้าน ครูมักให้นักเรียนตรวจกันเอง อีกทั้งครูก็ไม่ค่อยตรวจสอบทำงาน ทำให้ครูไม่รู้ความสามารถของนักเรียนที่แท้จริง เมื่อเป็นเช่นนี้การวัดผลก็ไม่ได้เกิดขึ้นจริงจาง ครูจึงไม่อาจแก้ไขปัญหาคือจะเป็นอุปสรรคในการเรียนรู้ได้ แสดงว่าหาก

ครูได้มีการเตรียมการในเรื่องการวัดและประเมินผลให้มากกว่านี้หรือได้ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลให้มากขึ้น ก็จะเป็นผลดีต่อการจัดการเรียนการสอนด้วย

ในด้านการเตรียมตัวครูเองและเตรียมตัวผู้เรียน พบว่า ครูได้มีการเตรียมตัวในด้านต่าง ๆ คือ การเตรียมศึกษาเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอน เตรียมสื่อการเรียนการสอน เตรียมการวัดและประเมินผล เตรียมตัวผู้เรียน และเตรียมจุดมุ่งหมายในการเรียนการสอน แม้ว่าจะมีครูส่วนใหญ่ได้เตรียมการด้านต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ก็ยังพบว่ามีครูส่วนหนึ่งที่มักสอนไม่ทันตามกำหนดเวลา เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ สมศักดิ์ วสุนันต์ (2522:59) ที่พบว่าปัญหาด้านการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 คือ ปัญหาด้านการสอนให้ทันเวลาตามตารางสอน แสดงว่าครูอาจมีความบกพร่องในด้านของการกำหนดเวลาให้เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรม หรืออาจเป็นเพราะนักเรียนขาดความรู้พื้นฐานและไม่พร้อมที่จะเรียนก็เป็นได้ ซึ่งในด้านการเตรียมตัวผู้เรียนนั้นพบว่า แม้ว่าครูส่วนใหญ่จะได้มีการเตรียมตัวผู้เรียนโดยการตรวจสอบความรู้พื้นฐานของนักเรียนก่อนการเตรียมการสอนแล้วก็ตาม แต่ก็ยังพบว่านักเรียนมักไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากมีครูส่วนหนึ่งไม่เข้าใจวิธีการตรวจสอบความรู้พื้นฐานของนักเรียนที่ถูกต้อง เป็นผลทำให้นักเรียนไม่พร้อมที่จะเรียน และเมื่อนักเรียนขาดความสนใจ ไม่มีความพร้อม หรือมีทัศนคติที่ไม่ดี นักเรียนก็จะไม่ตั้งใจเรียน การเรียนรู้จึงเป็นไปอย่างกระต่อนกระแต่น ตัวแปรที่ทำให้ให้นักเรียนไม่มีความพร้อมในการเรียนรู้ คือ พื้นความรู้เดิมของนักเรียนนั่นเอง (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 2523-2526:10) ดังนั้นจึงควรมีการส่งเสริมหรือกระตุ้นให้ครูได้หาทางรู้จักนักเรียนของตนเองให้มากขึ้น เพราะจะเป็นผลดีต่อการกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรม ตลอดจนการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกัน และจะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ด้านการทำบันทึกการสอนพบว่าครูส่วนใหญ่ตอบว่าได้ทำล่วงหน้าก่อนสอนประมาณ 1 เดือน และมีครูส่วนน้อยที่ไม่ได้ทำบันทึกการสอนเพราะที่โรงเรียนไม่ได้กวดขันในเรื่องนี้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการมีเจตคติที่ไม่ดีต่อการเตรียมการสอนและการทำบันทึกการสอน เพราะคิดว่ายุ่งยากและเสียเวลา นอกจากนั้นอาจเป็นเพราะผู้บริหารบางคนให้ความสำคัญด้านวิชาการน้อยกว่าด้านสนับสนุนการสอนและอาคารสถานที่ หรืออาจคิดว่าครูได้ศึกษาแผนการสอนและคู่มือแล้ว จึงไม่มีความจำเป็นต้องเตรียมการสอนและบันทึกการสอนก็ได้ เรื่องนี้เน้นว่าสอดคล้องกับความคิดเห็นของ วีระ เส้าโกมุท (2527:24-27) ซึ่งกล่าวไว้ในเรื่องทางไปสู่ความล้มเหลวของการใช้

หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 ว่า สาเหตุหนึ่งคือ ครูไม่จัดทำกำหนดการสอน ตลอดจนเตรียมตัวครูก่อนสอนและบันทึกการสอน ซึ่งได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางว่า หากครูได้จัดทำกำหนดการสอนแล้ว จะต้องมีกำหนดยุทธศาสตร์การสอนอีกหรือไม่ เพราะการจัดทำกำหนดการสอนก็เท่ากับเตรียมตัวครูอยู่แล้ว หากจะให้ครูทำบันทึกการสอนอีกจะเป็นการเพิ่มภาระให้แก่ครูมากไปหรือไม่ หรือถ้าหากให้ครูทำบันทึกการสอนเพียงเพื่อจะให้ผู้บริหารตรวจ แต่มีใต้นำไปใช้สอนได้จริง ๆ คงไม่ต้องใช้บันทึกการสอนจะดีกว่า

ลักษณะของการทำบันทึกการสอนนั้นครูส่วนใหญ่ทำบันทึกแบบเต็มรูปแบบแต่ย่อส่วน ซึ่งประกอบไปด้วยความคิดรวบยอด วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม สื่อ และการวัดผลและประเมินผล และการทำบันทึกการสอนแบบย่อ ที่มีเฉพาะวัตถุประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรมเท่านั้น จำนวนครูที่ทำบันทึกการสอน 2 ลักษณะนี้อยู่ในระดับใกล้เคียงกัน แสดงว่ามีครูประมาณครึ่งหนึ่งเห็นความสำคัญของรายละเอียดในแบบบันทึกเต็มรูปแบบย่อส่วน เพราะจะช่วยครูที่สอนแทนได้เข้าใจรายละเอียดในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น ในขณะที่ครูอีกจำนวนครึ่งหนึ่งที่ทำบันทึกแบบย่อ เพราะคิดว่าในแผนการสอนและคู่มือครูได้เตรียมการให้ครูเกือบจะสมบูรณ์อยู่แล้ว คือมีแผนการสอนอย่างละเอียดมีคู่มือครูที่ใ้บอกกิจกรรม เนื้อหา สื่อ และขั้นตอนการสอนไว้อย่างละเอียดและถือว่าเป็นบันทึกการสอนที่เกือบจะสมบูรณ์อยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องทำบันทึกการสอนอย่างละเอียดทุกวัน นอกจากนี้ยังพบอีกว่า มีครูบางคนที่ได้ทำบันทึกการสอนแบบพิสดาร นับว่าเป็นสิ่งที่ดีหากครูมีเวลาเพียงพอและสามารถสอนตามที่บันทึกได้ ซึ่งพบว่าครูส่วนใหญ่มักมีภาระหนักและปรับให้เข้ากับสถานการณ์ ทั้งนี้เนื่องมาจากมีนักเรียนส่วนหนึ่งขาดความพร้อมและพื้นฐานความรู้ไม่เพียงพอ นักเรียนมักไม่เตรียมอุปกรณ์ตามที่ครูสั่ง ทำให้ไม่สามารถดำเนินการสอนตามที่เตรียมการไว้ได้ ภายหลังการสอนแล้วครูส่วนใหญ่จะบันทึกเฉพาะนักเรียนที่ต้องสอนซ่อมเสริมใหม่ แสดงว่าครูได้จัดเตรียมการสอนซ่อมเสริมในกรณีที่พบว่านักเรียนไม่บรรลุจุดประสงค์ด้วย

ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงว่าครูส่วนใหญ่ตอบว่า ได้มีการจัดทำบันทึกการสอนและเตรียมตัวเพื่อจะสอนในแต่ละวัน ตามที่ชุดฝึกอบรมด้วยตนเองเล่มที่ 16 การเตรียมการสอนได้เสนอแนะไว้

5.4 ปัญหาอุปสรรคและความต้องการเกี่ยวกับการเตรียมการสอน

ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการเตรียมการสอนที่ครูส่วนใหญ่ประสบได้แก่ การไม่มีเวลาเพราะมีงานพิเศษนอกเหนือไปจากงานสอนมาก และมีชั่วโมงสอนมากเกินไป ครูส่วนใหญ่

สอนประจำชั้นและสอนหลายกลุ่มประสบการณ์ และบางคนสอนหลายชั้นด้วย นับว่าเป็นอุปสรรคที่ทำให้ไม่สามารถเตรียมการสอนอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และสถาบันวัดพัฒนาบริหารศาสตร์ (2523-2526:7) ที่พบว่า ครูมีปริมาณงานในความรับผิดชอบจำนวนมาก นอกจากงานสอนแล้ว ครูยังมีงานเกี่ยวกับหน้าที่ราชการ และงานทะเบียนเอกสาร งานประชุม ตลอดจนงานกิจกรรม ทำให้ครูปฏิบัติหน้าที่สอนไม่ได้เต็มที่ นอกจากนั้นบางโรงเรียนมีครูไม่ครบชั้นและขาดครูประจำวิชา ครูส่วนใหญ่มักไม่มีความถนัดในวิชาที่สอน ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวแล้วข้างต้นยังพบเช่นเดียวกันอีกคือพบว่า ครูขาดทักษะในการสอน ไม่มีความรู้ ความเข้าใจหลักสูตรเพียงพอ การถ่ายทอดความรู้จึงเป็นไปอย่างไม่สมบูรณ์ ส่งผลต่อความสามารถทางวิชาการของนักเรียน ตัวแปรอีกตัวหนึ่งคือ การมีครูไม่ครบชั้นในลักษณะแอบแฝง คือ มีชื่อและอัตราครูแต่ไม่มีตัวครู ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการขอโอนย้ายหรือขอช่วยราชการไปปฏิบัติ การสอนโรงเรียนขนาดใหญ่ หรือโรงเรียนใกล้ตัวเมือง ปัญหาด้านอื่นได้แก่ ด้านการขาดสื่อการเรียนการสอน เพราะขาดงบประมาณและไม่มีความสามารถในการจัดทำ การขาดหนังสือค้นคว้าเพิ่มเติม ได้แก่ เนื้อหารายละเอียดในภาคผนวก คู่มือครู และแผนการสอน ทั้งนี้เพราะเนื้อหาบางเรื่องมีรายละเอียดและมาก อีกทั้งยังยากเกินระดับความรู้ของเด็ก

ปัญหาดังกล่าวนับว่าเป็นอุปสรรคต่อการเตรียมการสอนอย่างยิ่ง โดยเฉพาะปัญหาด้านการมีเจตคติที่ไม่ดีต่อการเตรียมการสอน มีครูบางคนคิดว่ายุ่งยากและเสียเวลา หากได้มีการแก้ไขปัญหานี้ให้เบาบางลงบ้าง จะช่วยให้ครูได้มีการเตรียมการสอนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จากแบบสอบถามพบว่ามีครูมีความต้องการด้านเวลาในการเตรียมการสอนมากที่สุด ทั้งนี้อาจแก้ไขโดยการลดชั่วโมงสอน ลดงานพิเศษอื่น ๆ และการควบคุมอัตราครูให้เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน โดยเฉลี่ยจำนวนครูที่พบว่าเกินในบางโรงเรียน และเรียกตัวครูที่ไปช่วยราชการกลับมายังโรงเรียนที่ขาดแคลนครู นอกจากนั้นครูยังมีความต้องการด้านสื่อการเรียน ซึ่งอาจแก้ไขโดยการให้ความรู้และจัดฝึกอบรมเรื่องสื่อการสอนโดยเน้นให้ใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น วัสดุเหลือใช้ และวัสดุการสอนที่มีอยู่ในโรงเรียน ซึ่งทางโรงเรียนได้จัดซื้อไว้แล้ว โดยใช้งบประมาณวัสดุรายหัวของนักเรียน ส่วนปัญหาด้านอื่น ๆ อาจแก้ไขได้โดยการจัดหาเอกสาร หนังสือค้นคว้าเพิ่มเติม ข่าวสารและความก้าวหน้าด้านวิชาการแก่ครูทุกระยะอันจะทำให้ครูตื่นตัว มีความรู้สึกว่าได้รับการเอาใจใส่จากหน่วยงานต้นสังกัดอันส่งผลไปถึงขวัญและกำลังใจของครูด้วย ทั้งนี้การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะสำเร็จลงได้นั้นทุกคนโดยเฉพาะตัวครูและผู้บริหารโรงเรียน ต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง

ความคาดหวังของครูเกี่ยวกับการเตรียมการสอนที่น่าสนใจและคาดว่าจะส่งผลต่อการเตรียมการสอนอย่างยิ่งคือ ครูส่วนหนึ่งหวังว่าการเตรียมการสอนของครูน่าจะเป็นไปในแนวเดียวกัน และน่าจะได้มีการจัดทำบันทึกการสอนสำเร็จรูปที่กำหนดรายละเอียดต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรายชั่วโมง เพื่อจะใช้สอนได้ทันทีและมีครบทุกกลุ่มประสบการณ์ และทุกชั้นโดยจัดทำเป็นแผ่นลักษณะเดียวกับใบงาน โดยที่ครูคนใดจะสามารถหยิบมาเตรียมการสอนเวลาใดก็ได้ การเตรียมการสอนควรจะเป็นไปในแนวเดียวกัน เพราะจะช่วยให้ครูทุกคนสามารถเตรียมการสอนโดยใช้แบบบันทึกการสอนหรือมีหลักเกณฑ์ในการเตรียมการสอนเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อสะดวกแก่การเตรียม และการนำไปใช้โดยตัวครูเองและครูที่สอนแทน ตลอดจนการตรวจและการนิเทศของผู้บริหารหรือศึกษานิเทศก์ด้วย จากข้อค้นพบแสดงว่าครูมีลักษณะการเตรียมโดยการจัดทำแบบบันทึกแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบางโรงเรียนหรือบางกลุ่มโรงเรียนจะมีแบบบันทึกและบางโรงเรียนอาจไม่มีแบบบันทึกเพื่อให้ครูยึดเป็นแนวทางได้ หากหน่วยงานต้นสังกัดจะได้มีการจัดทำแบบบันทึกการสอนที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้หรือเป็นแนวทางให้ครูนำไปปฏิบัติได้ จะทำให้ครูเห็นความสำคัญของการเตรียมการสอนมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นควรจะได้มีการฝึกอบรมในเรื่องการเตรียมการสอนโดยใช้แผนการสอนและคู่มือครูเป็นหลัก และฝึกฝนการย่อยแผนการสอนเพื่อให้เหมาะสมกับเวลาที่จะใช้สอนภายใน 1 หรือ 2 ชั่วโมง ทั้งนี้โดยการปรับให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นเป็นสำคัญ

ส่วนในเรื่องของแบบบันทึกการสอนสำเร็จรูปนั้นไม่เหมาะที่จะนำมาใช้ เพราะนอกจากจะทำให้ครูไม่ศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรโดยละเอียดแล้วยังทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างไม่ต่อเนื่องและไม่ราบรื่นอีกด้วย เพราะครูผู้สอนมิได้เตรียมด้วยตนเอง นอกจากนั้นยังไม่ส่งเสริมให้ครูค้นคว้าหาความรู้และคิดฝึกฝนเทคนิคการสอนต่าง ๆ ตลอดเวลาอีกด้วย ซึ่งนับว่าขัดกับบทบาทและหน้าที่อันสำคัญของครู ที่ว่าครูจะต้องยอมรับความเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงบทบาทของตนตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของเมือง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และวัฒนธรรมไปพร้อม ๆ กัน และที่สำคัญที่สุดคือ ครูจะต้องเป็นผู้ที่ทำการศึกษายู่ตลอดชีวิต (ขุนทอง ภูผิวเดือน 2527:166) อันจะทำให้ครูสามารถเตรียมการสอนให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ นั้นด้วย และยังมีผู้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเตรียมการสอนโดยการทำบันทึกการสอนไว้สอดคล้องกับเรื่องนี้ว่า การเตรียมการสอนเป็นสิ่งแสดงให้เห็นว่า งานสอนเป็นอาชีพอย่างหนึ่งที่มีใช้ว่าทุกคนจะทำได้เพราะต้องเรียนต้องฝึกฝนมาโดยเฉพาะ ดังนั้นบันทึกการสอนจึงเป็นผลงานที่สามารถแยกครูจากสถาบันผลิตครูกับครูที่ไม่ได้เรียนวิชาครูมาได้ (ช. ชมพท 2527:48) นับว่าเป็น

เรื่องที่ครูทุกคนตระหนักคืออยู่แล้ว และควรจะมีใจที่อาชีพครูจะเป็นอาชีพชั้นสูงที่ต่างจากอาชีพอื่น ใต้นั้นอยู่ที่การปฏิบัติงานสอนที่คนอื่นไม่สามารถทำได้ การเตรียมการสอนในรูปแบบที่การสอนเป็น ลักษณะเด่นของอาชีพครู โดยเฉพาะที่ครูควรสนใจและปฏิบัติอย่างจริงจังเพื่อประโยชน์ของทุก ๆ ฝ่าย (ช.ชนบท 2527:51)

ข้อเสนอแนะ

สำหรับหน่วยงานต้นสังกัด

1. ควรมีการนิเทศและติดตามผลการนำความรู้ไปใช้อย่างจริงจังและสม่ำเสมอ
2. ควรมีการกระตุ้นเตือนในเรื่องคุณธรรมของครูอยู่ตลอดเวลา
3. ควรจัดการฝึกอบรมแนวนี้โดยเน้นเชิงปฏิบัติการเฉพาะเรื่อง เช่น การใช้เกม การสร้างและใช้สื่อ และการเตรียมการสอน เป็นต้น
4. การฝึกอบรมครั้งต่อไปควรคำนึงถึงความเหมาะสมในเรื่องสถานที่และสื่อประเภท โสตทัศนูปกรณ์ ที่ใช้ในการฝึกอบรมให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นด้วย

สำหรับผู้บริหารโรงเรียน

1. ควรเป็นแบบอย่างและเป็นผู้นำในการนำความรู้จากการฝึกอบรมไปปฏิบัติด้วย
2. ควรให้คำแนะนำและคำปรึกษาแก่ครูเกี่ยวกับการนำความรู้ไปปฏิบัติด้วย
3. ควรให้ความสำคัญแก่งานด้านวิชาการ โดยเฉพาะการเตรียมการสอนมากกว่างานอื่น ๆ

สำหรับผู้ดำเนินการฝึกอบรม

1. ควรมีการกระตุ้นและเร้าให้ครูเข้าร่วมกิจกรรมให้มากกว่านี้
2. ควรมีการฝึกฝนการดำเนินการฝึกอบรม และให้ความสำคัญกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมให้มากกว่านี้
3. ควรรักษาเวลาในการดำเนินการตามโครงการให้ดีกว่านี้

สำหรับศึกษานิเทศก์

1. ควรมีการนิเทศและติดตามผลอย่างใกล้ชิด

สำหรับครูผู้สอน

1. ควรให้ความสำคัญและเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมให้มากกว่านี้

2. ควรพัฒนาและปรับปรุงตนเองในเรื่องการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากชุดฝึกอบรมด้วยตนเองภายหลังการฝึกอบรมด้วย
3. ควรตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบและคุณธรรมของความเป็นครูตามแนวทางที่ได้รับจากการฝึกอบรมด้วย
4. ควรมีการเตรียมการสอนกันอย่างจริงจัง

สำหรับผู้สนใจในการวิจัยครั้งต่อไป

1. น่าจะได้มีการประเมินพฤติกรรม ด้านคุณธรรมของครูลักษณะอื่น ๆ บ้าง
2. น่าจะได้มีการประเมินการนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ภายหลังการฝึกอบรม 1 ปีหรือมากกว่านั้น

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย